

A VERSENYELLENES CÉL FOGALMA A VERSENYJOGBAN

A tanulmány a versenyellenes cél versenyjogi fogalmát vizsgálja, és – a bírósági gyakorlat alapján – újradefiniálja a versenyellenes cél „meghatározásának meghatározását”. A tanulmányban megfogalmazott javaslat szerint az általános kartelltilalom úgy ragadható meg, mint amely a versenyellenes célú megállapodásoknak mind nevesített, mind nem nevesített eseteit ismeri és alkalmazza. A tanulmány szintén bemutatja a nem nevesített versenyellenes céllal kapcsolatos joggyakorlat hullámszásait, valamint annak kárszámláját: a versenyjogi elemzésben okozott károkat, inkonzisztenciát és önellentmondásokat, továbbá a túlzott jogérvényesítés (*false positives*) és a túlzott megfelelés megnövekedett kockázatát. A tanulmány konklúziója, hogy a versenyellenes cél nem nevesített kategóriája inkonzisztens és redundáns, ezért meg kellene szüntetni.

BEVEZETÉS

Az európai uniós versenyjog hat évtized alatt, a magyar versenyjog pedig három évtized alatt nem adott világos meghatározást arra nézve, hogy mi a versenyellenes cél jogintézményének jogpolitikai célja, és miként kell ezeket a megállapodásokat azonosítani.¹ A versenyellenes cél alkalmazási köre, a versenyellenes célúnak minősülő megállapodások listája időnként változó, azonban az elmúlt időszakban a versenyellenes cél szembeűnő és indokolatlan túlbűrjázásának lehettünk tanúi. Ez a joggyakorlat két irányban terjesztette ki a versenyellenes célt. Egyrészt, olyan új, nevesített megállapodással bővült a versenyellenes célú megállapodások köre (információs kartell), amely a versenyellenes cél hagyományos kategóriáival is kezelhető volt, illetve amely olyan megállapodásokat is versenyellenes célúvá nyilvánít, amelyeknek nincs versenyellenes természete, ezért csak a körülmények (hatások) alapján dönthető el, hogy azok versenyellenesek-e, vagy sem. Másrészt, az *Allianz*-ügyben az Európai Bíróság és a Kúria megállapította, hogy a versenyellenes célnak nemcsak nevesített kategóriái vannak, ez pedig egy olyan korszakot nyitott meg, ahol a „nem szerethető” vagy „nem szimpatikus” megállapodások korlátozott információ alapján (sommásan: gazdasági elemzés nélkül) megtilthatók. Ezzel pedig nemcsak a versenyellenes cél fogalmának érdeme veszett el, hanem az egy olyan elszabadult ágyúgolyóvá vált, amely komoly károkat okoz a versenyjogi jogalkalmazás számára (Nagy [2015]).

¹ „[R]estriction of competition by object, a concept that, after more than 50 years of EU competition law, continues to be hotly debated.” (*Whish–Bailey* [2015] 123. o.)

A jelen tanulmányban, első lépésben, bemutatom és elemzem a versenyellenes cél „meghatározásának meghatározását” a bírósági gyakorlatban, különös tekintettel az *Allianz*-doktrínára, amely alapvető fogalmi változásokat hozott a kérdésben. Ennek során bemutatom a versenyellenes cél hagyományos kartelljogi fogalmát, a magyar versenyjogi gyakorlat egy sajátos intézményét (a vélelmezetten versenyellenes megállapodásokat), a versenyellenes cél fogalmának az *Allianz*-doktrína miatti cseppfolyósodását, majd újradefiniálom a versenyellenes cél fogalmát ennek tükrében. Javaslatom szerint az *Allianz*-ügyben hozott ítéletet követően az általános kartelltilalom úgy ragadható meg, mint amely a versenyellenes célú megállapodásoknak mind nevesített, mind nem nevesített eseteit ismeri és alkalmazza. A nevesített célmegállapodásokat a versenyellenes cél hagyományos kategóriái jelentik (amely a közelmúltban kiegészült az információs kartell kategóriájával), míg a nem nevesített célmegállapodások az *Allianz*-doktrína alapján azonosíthatók. Ezt követően, második lépésben, bemutatom a nem nevesített versenyellenes céllal kapcsolatos joggyakorlat hullámvázait az *Allianz*-ügyben hozott ítéletet követően, amelynek során az *Allianz*-doktrína alkalmazási köre leszűkült, azonban a doktrína egyúttal megerősítést is nyert. Harmadik lépésben bemutatom az *Allianz*-doktrína kárszámláját: a versenyjogi elemzésben okozott károkat, inkonzisztenciát és önellentmondásokat, valamint a túlzott jogérvényesítés (*false positives*) és túlzott megfelelés megnövekedett kockázatát, tehát amikor a versenyhatóság vagy a bíróság, hibásan tilt versenybarát magatartást, vagy a vállalkozások egyébként versenybarát együttműködés kialakításától riadnak vissza a versenyjogi kockázatok miatt.

A tanulmányban bemutatott javaslatom szerint a versenyellenes cél egy kategóriaépítő mechanizmus, amelynek – ennek megfelelően – csak nevesített esetei lehetnek. A célvizsgálat ugyan kiterjed a kontextus vizsgálatára, ez azonban nem jelent hatáselemzést (sem részletes, sem sommás formában), ilyenkor a kontextus csak annyiban releváns, hogy a megállapodást értelmezni, gazdasági funkcióját megérteni tudjuk. A kontextus minden ezen túli vizsgálata inkonzisztens és ellentétes a versenyellenes cél jogpolitikai indokával. A cél és a hatás közötti megkülönböztetés a versenyjogi elemzés keretét jelenti, amelyet tartalommal a piaci vizsgálat tölt meg. Az elemzési keret célja a jogalkalmazási hibák esélyének minimalizálása: a túlzott jogérvényesítés – amikor nem tiltandó megállapodásokat megtiltanak vagy annak megkötésétől a feleket elrettentik – és a nem kielégítő jogérvényesítés (*false negatives*) – amikor tiltandó megállapodásokat nem tiltanak meg – minimumra csökkentése. A versenyellenes cél fenti túlbúrjázása jelentős mértékben megnöveli annak kockázatát, hogy nem tiltandó, a piaci verseny szempontjából pozitív megállapodásokat a versenyhatóságok vagy a bíróságok megtiltanak, illetve a felek az ilyen versenybarát megállapodások megkötésétől a versenyjogi kockázatok miatt visszariadnak. Ez az a helyzet, amit Robert Bork klasszikus könyvében antitröszt-paradoxonnak nevezett: a versenyjog elnyomja a versenyt (*Bork* [1978]).

A VERSENYELLENES CÉLÚVÁ MINŐSÍTÉS SZEMPONTJAI – A VERSENYELLENES CÉL „DEFINIÁLÁSÁNAK DEFINIÁLÁSA”

Egy megállapodás akkor versenyellenes célú, ha versenyellenes természetű, vagyis önmagában és nem a körülményekkel való együttthatásában rejti a versenykorlátozást, és olyan fokban veszélyezteti a versenyt, hogy a hatások bemutatása szükségtelen. A Kúria a *Kontaktlencse-kartell*-ügyben² az alábbiak szerint összegezte a versenyellenes célú és versenyellenes hatású megállapodások közötti különbséget.

- ♦ „[28] (...) A bizonyítási kötelezettség tekintetében és a cél általi versenykorlátozásoknál (árkartell, piacfelosztás) az EUB gyakorlata kidolgozott egy könnyített bizonyítási rendszert, amely szerint nem kell empirikus vizsgálattal, úgynevezett *counterfactual* elemzéssel bizonyítani a versenyellenes hatást, mert e megállapodások olyan károssági fokkal bírnak, hogy ilyen vizsgálat nélkül is nyilvánvaló a közgazdasági törvényszerűségek alapján, hogy a kifogásolt magatartás hiányában a verseny alapvető mutatói kedvezőbben alakultak volna.”

A versenyellenes cél hagyományos fogalma

A versenyellenes cél hagyományos fogalmának talán legfontosabb előnye a kategorizálás munkamódszeréből fakadt: ennek az intézménynek a működése arra épül, hogy a versenyjog – az esetről esetre történő alkalmazás helyett – világos kategóriákat dolgozott ki. A versenyellenes cél általános meghatározását nem alkalmazták konkrét esetekre (erre nem is alkalmas), hanem ennek alapján egyedi ügyekben alkalmazható kategóriákat dolgoztak ki.

A versenyellenes célú megállapodások pedig automatikusan versenyellenesnek voltak tekintendők: sértették az általános kartelltilalmat [Tpvt. 11. §-a, illetve EUMSZ 101. cikkének (1) bekezdése], és vajmi kevés esélyük volt arra, hogy megfeleljenek a mentesség feltételeinek [Tpvt. 17. §-a, illetve EUMSZ 101. cikkének (3) bekezdése]. A természetüknél fogva versenyellenes megállapodások minősültek versenyellenes célúnak, vagyis azok, amelyek nem a kontextusukkal való együttthatásuk eredményeként, hanem már önmagukban versenykorlátozók voltak.

A versenyellenes céllal kapcsolatos vizsgálódás textuális és nem kontextuális volt abban az értelemben, hogy nem volt szükség hatáselemzésre. A legtöbb esetben a jogalkalmazó a szerződés négy sarka között maradhatott, és a gazdasági kontextust nem kellett megvizsgálni a tényleges vagy lehetséges hatások meghatározására, legfeljebb a megállapodás megértésére. Ebből eredt a versenyellenes cél intézményé-

² Kúria *Kfv.II.37.110/2017. sz. ügyben hozott ítélete* (BH 2018.8.235).

nek roppant előnye: azt a közgazdaságban járatlan jogász is minden további nélkül tudta alkalmazni.³

E helyütt utalni kell arra, hogy a versenyhatóságok és a bíróságok, információ hiányában, gyakran nem magukat a piaci hatásokat vizsgálják, hanem olyan körülményeket (például piaci hatalom, piacszerkezet), amelyek e hatásoknak közvetett bizonyítékai. Ezért az a tétel, hogy szükségtelen megvizsgálni a hatásokat, egyúttal azt is implicálja, hogy szükségtelen megvizsgálni a hatások közvetett bizonyítására rendszerint használt körülményeket. A versenyellenes cél fogalmának értelme veszne el, ha a versenyellenes hatásoknak vagy azok hiányának megállapítása érdekében meg kellene vizsgálni a piaci körülményeket. Önellentmondásos lenne azt állítani, hogy a versenyellenes cél intézményének az a lényege, hogy nem kell megvizsgálni a piaci hatásokat, míg a versenyellenes célúvá minősítésről csak a piaci hatások elemzését követően lehet állást foglalni, hiszen pont ez az a vizsgálat, amelyet a versenyellenes cél intézménye meg akart spórolni (Nagy [2013c]).

A versenyellenes cél fogalmának jogpolitikai háttere, hogy a versenyjogban, legalábbis ami a versenykorlátozó megállapodásokat illeti, azok a megállapodások tekinthetők automatikusan versenyellenesnek, amelyeknek versenyellenes természete van. A versenyellenes karakter azt jelenti, hogy a versenyellenes potenciál magából a megállapodásból fakad és nem a megállapodás és a piaci körülmények együtthatásából. Más szóval, ezek a megállapodások a piac szerkezetére, a felek piaci hatalmára, a belépési korlátokra stb. tekintet nélkül versenykorlátozók – noha a piac szerkezete katalizálhatja ezt a folyamatot (Nagy [2013c]). Ezt a tételt megerősíti az az elv, hogy a versenyellenes célú megállapodások *per definitionem* érzékelhető negatív hatással vannak a versenyre, és a felek piaci részesedésére tekintet nélkül tiltottak.⁴ Bár a csekély piaci erejű vállalkozások közötti megállapodások nem képesek a verseny korlátozására vagy torzítására, nincs értelme ezeket az „alkalmatlan kísérleteket” kivenni az abszolút tilalom köréből, mivel az ilyen típusú megállapodásoknak soha nincs pozitív piaci hatása. Mivel pedig ezek a megállapodások a legjobb esetben is semlegesek a versenyre nézve, nem indokolt a kategorikus tilalmat egy rájuk vonatkozó kivétellel megtörni.

A versenyhatóságnak és a felperesnek természetesen mindig az az érdeke, hogy a versenyellenes célú megállapodások köre minél szélesebb legyen, hiszen ezáltal enyhül a rájuk nehezedő bizonyítási teher, és jelentős energiákat spórolhatnak meg akkor, ha egy megállapodás automatikusan versenyellenesnek minősül, hiszen nem kell vesződniük a hatások megvizsgálásával és bemutatásával. A versenyellenes cél jogintézményének azonban távolról sem az a célja, hogy a versenyhatóságok és

³ EB [2011] (Horizontális iránymutatás) 24. pont. Lásd C-209/07. sz. *Competition Authority kontra Beef Industry Development Society Ltd and Barry Brothers (Carrigmore) Meats Ltd.*-ügyben hozott ítélet (EBHT 2008., I-08637. o.), 16. pont.

⁴ Lásd C-226/11. sz. *Expedia Inc. kontra Autorité de la concurrence*-ügyben hozott ítélet, ECLI:EU:C:2012:795.

a felperesek életét kényelmesebbé tegye. Ezt az intézményt azért alkotta meg a versenyjogi gyakorlat, hogy a teljességgel fölösleges hatásvizsgálatok megspórolhatók legyenek.

*Vélelmezetten versenyellenes megállapodások hungarikuma
mint jogértelmezési zsákutca*

A versenyellenes célú megállapodásokkal kapcsolatban érdemes utalni a magyar versenyjogi gyakorlat egyik sajátos koncepciójára. A Tpv. 11. §-ának (2) bekezdése példálózó jelleggel felsorolja azokat a megállapodástípusokat, amelyek az általános kartelltilalom körébe tartoznak. Az *Albacomp és társai*-ügyben⁵ a GVH megállapította, hogy „a Tpv. 11. § (2) bekezdésében felsorolt magatartások esetében a jogalkotó el[e]ve vélelmezi a magatartás versenyellenes mivoltát, így [ezek esetében a versenyellenesség nem igényel] hosszabb bizonyítást”.⁶

Ugyanezt a tételt követte a GVH a *Castrol Hungária*-ügyben.⁷ Fontos hangsúlyozni, hogy az európai uniós versenyjog nem ismeri a vélelmezetten versenyellenes megállapodások ilyen intézményét (*Nagy* [2008a]), valódi hungaricummal van tehát dolgunk. Ez az elgondolás azonban nem vált a bírósági gyakorlat részévé, ezért nem tekinthető a magyar versenyjog autentikus értelmezésének.

A GVH döntéshozatali gyakorlata szerint az alábbi megállapodások versenyellenessége vélelmezett.

- ♦ 11. § (2) Ez a tilalom vonatkozik különösen:
 - a) a vételi vagy az eladási árak, valamint az egyéb üzleti feltételek közvetlen vagy közvetett meghatározására;
 - b) az előállítás, a forgalmazás, a műszaki fejlesztés vagy a befektetés korlátozására vagy ellenőrzés alatt tartására;
 - c) a beszerzési források felosztására, illetve a közülük való választás lehetőségének korlátozására, valamint az üzletfelek meghatározott körének valamely áru beszerzéséből történő kizárására;
 - d) a piac felosztására, az értékesítésből történő kizárásra, az értékesítési lehetőségek közötti választás korlátozására;
 - e) [hatálytalan];
 - f) a piacra lépés akadályozására;
 - g) arra az esetre, ha azonos értékű vagy jellegű ügyletek tekintetében az üzletfeleket megkülönböztetik, ideértve olyan árak, fizetési határidők, megkülönböztető eladá-

⁵ Vj-21/2005. sz. *Albacomp és társai*-ügyben hozott GVH-határozat. Helybenhagyta a Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.150/2008/7. sz. ítélete és a Kúria Kfv.IV.37.258/2009/8. sz. ítélete.

⁶ 106. pont.

⁷ Vj-7/2008/178. sz. GVH határozat, 45. pont.

si vagy vételi feltételek vagy módszerek alkalmazását, amelyek egyes üzletfeleknek hátrányt okoznak a versenyben;

h) a szerződéskötés olyan kötelezettségek vállalásától történő függővé tételére, amelyek természetüknél fogva, illetve a szokásos szerződési gyakorlatra figyelemmel nem tartoznak a szerződés tárgyához.

A Tptv. 11. §-ának (2) bekezdésében található példálózó felsorolás nagyobb kört fog át, mint a versenyellenes célú megállapodások. Másrésztől azonban a felsorolás nem tartalmaz bizonyos vertikális megállapodásokat, amelyek mind az európai uniós, mind a magyar versenyjogban versenyellenes célúnak tekintendők. Mindazonáltal az *Albacomp és társai*-ügyben hozott határozat nem versenyellenes célról, hanem vélelmezett versenyjogellenességről beszél. Ez utóbbi implikálja ugyanis, hogy a megállapodás piaci körülményeinek elemzése, vagyis a hatások vizsgálata alapján a versenyjogellenesség elkerülhető, bár minden ezzel kapcsolatos kétség az eljárás alá vont terhére értékelendő. Kérdéses azonban, hogy ez a vélelmezett versenyjogellenesség hogyan viszonyul a versenyellenes cél fogalmához.

Álláspontom szerint a „vélelmezett versenyellenesség” elgondolása alapvetően hibás. Ez a megközelítés csupán a GVH gyakorlatában jelent meg, és csak remélni lehet, hogy nem válik a bírósági gyakorlat részévé.

A vélelmezetten versenyellenes megállapodások fogalma komoly, jogszabályértelmezési elvek által nem indokolt jogalkalmazási problémákat vet fel.

Egyrészt, a Tptv. 11. §-ának (2) bekezdése nem a versenyellenes célú, hanem a versenyellenes célú és a versenyellenes hatású megállapodásokra vonatkozó példákat tartalmaz, tehát nincs textuális törvényértelmezési indoka annak, hogy a 11. § (2) bekezdésében található példákat kvázi-versenyellenes célúnak tekintsük.

Másrészt, megoldhatatlan jogalkalmazási problémák adódnak abból, hogy a Tptv. 11. §-a (2) bekezdésében található példák jelentős vagy akár nagy része a gazdasági kontextus elemzése nélkül nem értelmezhető, és így konkrét esetben nem alkalmazható. Ez nem véletlen, hiszen ezek a versenyellenes hatású megállapodásokra vonatkozó példák is lehetnek. A versenyellenes célú megállapodások kategóriáinak olyan ismérveket kellene meghatározni, amelyek könnyen alkalmazhatók az adott megállapodás szövege alapján. A versenytársak közötti árkartell például ilyen. Ezzel szemben például a Tptv. 11. §-a (2) bekezdése *d)* pontjának utolsó fordulata („értékesítési lehetőségek közötti választás korlátozása”) vagy *f)* pontja („a piacra lépés akadályozása”) egy konkrét szerződéses szöveg vonatkozásában nem értelmezhető, és ekképpen nem alkalmazható piaci vizsgálat nélkül. Egy versenytalpi kikötés, amelynek értelmében egy kereskedő csak egy adott gyártó termékeit forgalmazza, és nem értékesít konkurens márkákat, korlátozza az értékesítési lehetőségek közötti választást, és akadályozza a piacra lépést, noha távolról sem versenyellenes célú, és semmi okunk nincs arra, hogy ehhez a forgalmazási szerződésekben gyakran alkalmazott és legitim, korlátozáshoz ilyen bizalmatlanul viszonyuljunk. Nem beszélve arról, hogy a versenytalpi kikötések csoportmentességben részesülnek,

amennyiben azokat nem kötik több mint öt évre, és a felek piaci részesedése kevesebb mint 30 százalék.⁸ Ráadásul egy versenytilalmi kikötés összefüggésében, piacelemzés hiányában, az értékesítési lehetőségek közötti választás korlátozása és a piacra lépés akadályozása nem értelmezhető.

A versenyellenes cél fogalmának cseppfolyósodása

A versenyellenes cél fejlődésének történetében fordulatot az Európai Bíróság *Allianz*-ügyben ítélete hozott,⁹ amely lényegében egy kiterjesztő magyar bírósági gyakorlatból (*Nagy* [2016a] 170–176. o) és egy magyar versenyügyből nőtte ki magát (Vj-51/2005/184. sz., *Allianz, Generali és társai*-ügyben hozott GVH-határozat). Ez egy olyan eset volt, amikor nem az európai uniós versenyjog befolyásolta a magyar versenyjogi gyakorlatot, hanem a magyar versenyjogi gyakorlat hatott az európai uniós versenyjogra.

Az ügyben a GVH egy nem nevesített vertikális megállapodást anélkül nyilvánított versenyellenes célúnak, hogy a versenyellenes cél számára új kategóriát javasolt volna. A GVH törekvése érthető volt: a versenyhatóság szereti minél több megállapodásra ráfogni, hogy az versenyellenes célú, mivel ilyenkor nem kell azzal vesződni, hogy bebizonyítsa: a megállapodásnak valóban versenyellenes hatásai vannak vagy lehetnek. Ugyanakkor, ha a versenyhatóság szubjektív ízlése szerint anélkül sütheti rá számára nem szimpatikus megállapodásokra a versenyellenes cél bélyegét, hogy bármilyen energiát kellene fektetnie a piaci hatások megállapításába, akkor ezzel a versenyellenes cél értelmét veszti: nem lehet megállapítani, hogy mit fog a GVH automatikusan jogellenesnek tekinteni, és melyik megállapodás érdemli ki a hatáselemzés kegyét.

Az *Allianz*-ügyben az Európai Bíróság megállapította: egyedi esetenként – esetről esetre, egy sommás, leegyszerűsített hatásvizsgálatot követően – kell megállapítani, hogy az adott megállapodásnak van-e versenyellenes célja.

- „Annak értékelése érdekében, hogy valamely megállapodás célja versenyellenes, különösen e megállapodás rendelkezéseinek tartalmát és objektív célkitűzését, valamint azt a gazdasági és jogi környezetet kell megvizsgálni, amelybe a megállapodás illeszkedik (...). A szóban forgó jogi és gazdasági környezet értékelésének keretében figyelembe kell venni továbbá az érintett termékek vagy szolgáltatások jellegét, valamint az érintett piac vagy piacok működésének és szerkezetének tényleges feltételeit.” (*Allianz*-ítélet 36. pont.)

⁸ *EB* [2010a], továbbiakban európai uniós vertikális csoportmentességi rendelet.

⁹ C-32/11. sz. *Allianz és társai kontra GVH*-ügyben 2013. március 14-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2013:160 (továbbiakban *Allianz*-ítélet vagy *Allianz*-ügy).

Míg a fenti bekezdés első mondata csupán megismétli a Bíróság addig bevettnek számító gyakorlatát, a második mondat túlmegy ezen, és merőben új tényezőket sorol fel. Előírja, hogy a versenyellenes cél elvének alkalmazása során, a „környezet” címszó alatt egyfajta korlátozott hatáselemzést kell végezni. Az ennek során figyelembe veendő tényezők az alábbiak: az áruk (szolgáltatások) jellege, az érintett piac működésének tényleges feltételei, az érintett piac szerkezete. Az *Allianz*-ítélet 48. pontja megerősíti ezt, amikor úgy rendelkezik, hogy a

- ♦ „bírósnak különösen a piac szerkezetét, az alternatív értékesítési csatornák létezését és azok jelentőségét, valamint az érintett társaságok piaci erejét kell figyelembe vennie.”

A hatáselemzés gyakran a tényleges vagy lehetséges negatív hatások helyettesítőinek vizsgálatára szorítkozik (piaci hatalom, piacszerkezet stb.). Ennek egyik oka lehet, hogy a hatások még nem következtek be, és a versenyhatóság a lehetséges hatásokat vizsgálja. Más esetben magukat a piaci következményeket nem lehet egzakt módon kimutatni, ezért a versenyhatóság a felek piaci pozíciója, a piac jellemzői, szerkezete alapján, tehát közvetett módon állapítja meg: a megállapodásnak minden bizonnyal volt ilyen-olyan hatása az érintett piacon (*Nagy* [2013c] 559. o.).

Az *Allianz*-ítélet 48. pontja megismétli a fenti megközelítést, és úgy rendelkezik, hogy esetről esetre, az ügy összes körülményének figyelembevételével kell megállapítani, hogy vajon fennáll-e versenyellenes cél, és ezt csak valamilyenfajta piacelemzést követően lehet eldönteni. Ennek az elemzésnek ki kell terjednie a piac szerkezetére és a felek piaci hatalmára, ami minden bizonnyal magában foglalja az abszolút és relatív piaci részesedés megállapítását (vagyis az érintett vállalkozások saját és a többi piaci szereplő piaci részesedésének megállapítását), valamint az alternatív forgalmazási csatornák vizsgálatát.

- ♦ „Ezenfelül e megállapodások abban az esetben is a verseny célzott korlátozásának minősülnek, ha a kérdést előterjesztő bíróság azt állapítja meg, hogy valószínű, hogy – figyelembe véve a gazdasági környezetet – a verseny a szóban forgó megállapodások megkötésének következtében megszűnik vagy jelentősen gyengül az érintett piacon. E következmény kockázatának felmérése érdekében a kérdést előterjesztő bíróságnak különösen a piac szerkezetét, az alternatív értékesítési csatornák létezését és azok jelentőségét, valamint az érintett társaságok piaci erejét kell figyelembe vennie.” (*Allianz*-ítélet 48. pont.)

A versenyellenes cél post-Allianz újradefiniálása – nevesített és nem nevesített kategóriák

Az Európai Bíróság *Allianz*-ügyben hozott ítéletét követően fogalmilag a következőképpen ragadható meg a versenyellenes cél.

Egyrészt, a versenyjogi gyakorlat számos olyan megállapodástípust meghatároz, amelyek versenyellenes célúnak minősülnek. Ilyen például a versenytársak közötti árkartell vagy a gyártó és forgalmazó között a viszonteladási ár meghatározása. Ez ugyan nem törvényi nevesítés, a versenyjogi gyakorlat alapján e megállapodástípusok (kategóriák) viszonylagos pontossággal körülhatárolhatók.

Másrészt, az Európai Bíróság *Allianz*-ügyben hozott ítélete óta a versenyellenes cél egy nyitott kategória: a nevesített versenyellenes célú megállapodások mellett a versenyhatóság, illetve a bíróság az ügy egyedi körülményei alapján nem nevesített megállapodásokat is versenyellenes célúnak nyilváníthat anélkül, hogy újabb nevesített kategóriát hozna létre. Ebben az esetben az ügy összes körülményének és a piaci kontextusnak a figyelembevételével a konkrét megállapodás versenyellenes célúvá nyilvánítható, bár egyik nevesített kategóriába sem tartozik, illetve nem is szolgált alapul új nevesített kategória létrehozatalához.

Nevesített horizontális célmegállapodások • A durva kartellek klasszikus triászát az árkartell,¹⁰ a mennyiségi kartell¹¹ és a piacfelosztás¹² jelenti. Árkartell esetén a versenytársak az árakat rögzítik, mennyiségi kartell esetén a termelés mennyiségét csökkentik például termelési kvóták meghatározásával. A piacfelosztás mind területi, mind ügyfélkör szerinti lehet. Ez a három összejátszás közgazdaságilag szorosan kapcsolódik egymáshoz. A magasabb ár kisebb mennyiséget, a kisebb mennyiség magasabb árat eredményezhet. A piacfelosztás eredményeként egy adott piacon vagy piaci szegmensben egy vállalkozás marad, amely ezzel lényegében monopolhelyzetbe kerül.

Az elmúlt időszakban – viszonylag új fejleményként – a horizontális célmegállapodások köre bővült a versenytársak közötti információcsere egyes eseteivel (ezzel az új kategóriával az alábbiakban külön foglalkozom).¹³ Fontos azonban hangsúlyozni, hogy távolról sem minden horizontális információcsere minősül versenyellenes célúnak, csupán azok egy szűk köre (kereskedelmileg szenzitív információ cseréje), ezért egy versenytársak közötti információcsere esetén részletesebb vizsgálatot igényel annak megállapítása, hogy itt céltípusú vagy hatás alapján megítélendő megállapodással van-e dolgunk.

Az információcsere-megállapodások versenyjogi megítélése összetett, azonban a kereskedelmileg szenzitív információ (így különösen a tervezett árakkal és mennyiséggel kapcsolatos információ) kölcsönös megosztása versenyellenes célú magatartásnak minősülhet. Más esetekben, a bírósági gyakorlat értelmében, csak hatáselemzés alapján állapítható meg a Tpv. megsértése. Hozzá kell tenni, hogy bizonyos

¹⁰ 2.Kf.27.037/2008/12. sz. ítéletében a Fővárosi Ítéltábla; Fővárosi Ítéltábla Vj-114/2002/67. sz. GVH határozat bírósági felülvizsgálata során hozott 2.Kf.27.050/2011/9. sz. ítélete; Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.217/2010/4. sz. ítélete.

¹¹ Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.798/2006/7. számú ítélete; Kúria Kfv.III.37.072/2013/15.

¹² Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.798/2006/7. sz. ítélete; Kúria Kfv.III.37.072/2013/15. sz. ítélete; Kúria Kfv.II.37.923/2010/5. sz. ítélete.

¹³ EB [2011] (továbbiakban horizontális iránymutatás) 74. pont.

információ cseréje (így a jövőbeli magatartással kapcsolatos információ) önmagában implikálhatja egy kartell (például árkartell) fennállását vagy összehangolt magatartás megállapításához vezethet; ilyen esetben az információcsere nem mint információs kartell, hanem például mint árkartell kerül elmarasztalásra. Például a *Taxi-kartell-ügyben*¹⁴ a Fővárosi Ítéltábla¹⁵ árkartellként határozott meg egy olyan összejátszást, amely a jövőbeli árakkal kapcsolatos információcsereként is definiálható:

- ♦ „[a] vállalkozásoknak a saját maguk által követendő magatartásuknak a feltárása, avagy az áremeléssel kapcsolatosan tervezett lépéseiknek egy másik, versenyben álló vállalkozás tudomására hozása tilalmazott.”

Ennek megfelelően, noha az információcsere versenyjogi alapon csak akkor kifogásolható, ha alkalmas a verseny korlátozására, a kereskedelmileg szenzitív információ cseréje könnyen valamelyik versenyellenes célú megállapodás kategóriájába eshet.

Nevesített vertikális célmegállapodások ♦ A vertikális megállapodások körében a magyar versenyjog versenyellenes célúnak tekinti a konkrét vagy minimális viszonteladási ár meghatározását, valamint a passzív eladások tilalmát (abszolút területi kizárólagosság).¹⁶ Emellett, bár ezzel a kérdéssel a joggyakorlat még érdemben nem foglalkozott, vélhetően versenyellenes célúnak minősülnek a vertikális csoportmentességi rendelet 7. §-ában felsorolt úgynevezett különösen súlyos korlátozások.

A viszonteladási ár rögzítése mint versenyellenes célú megállapodás a konkrét és a minimális viszonteladási árakban történő vertikális megállapodást jelenti. A maximális árak és a kötőerővel nem rendelkező ajánlott árak meghatározása nem tartozik ebbe a körbe. Ha azonban az ajánlott viszonteladási árakat a szállító kikényszeríti vagy az árak be nem tartása szerződéses szankciót von maga után, akkor az ajánlott ár könnyen kikötött viszonteladási árrá változhat.

Akkor beszélünk abszolút területi kizárólagosságról, ha egy gyártó úgy szervezi meg egy termék/szolgáltatás értékesítési vagy forgalmazási rendszerét, hogy az egyes viszonteladóknak, többnyire disztribútoroknak, megtiltja a területükön kívüli akár passzív, akár aktív eladások teljesítését. Valamely vállalkozásnak biztosított területi kizárólagosság azért tekinthető abszolútnak, mert erre a területre az adott márka többi (területi) értékesítője semmilyen körülmények között sem értékesíthet. Egy értékesítés/eladás akkor tekinthető aktívnek, ha az eladó annak létrejötte érdekében – az ügylet lebonyolításán felül, azt megelőzően – aktív erőfeszítéseket (reklám, spam, direkt marketing, felhívás ajánlattételre, ajánlat) tett. A passzív eladások ti-

¹⁴ Vj-114/2002. sz. *Taxi-kartell-ügy*.

¹⁵ Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.050/2011/9. sz. ítélete.

¹⁶ 205/2011. (X. 7.) kormányrendelet a vertikális megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alóli mentesítéséről, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100205.kor> (a továbbiakban: kormány vertikális csoportmentességi rendelet). Ezzel kapcsolatban lásd Nagy [2008], [2011], [2013b].

lalma azt jelenti, hogy a forgalmazó egy adott területen kívül nem értékesíthet, míg az aktív eladások tilalma azt, hogy a kéréstlen megrendeléseket teljesítheti, azonban nem tehet erőfeszítéseket (nem fejthet ki aktivitást) annak érdekében, hogy a területen kívül értékesítsen.

Az *Unilever és társai*-ügyben¹⁷ a GVH – utalva az európai uniós versenyjogra – a passzív eladások tilalmáról és ezáltal az abszolút területi kizárólagosságról mondta ki, hogy az gyakorlatilag *per se* versenyjogellenes: automatikusan az általános kartelltilalomba ütközik, és egyedi mentességben sem részesülhet.¹⁸

Ezt a tételt azonban a magyar bírósági gyakorlat precedenserővel még nem erősítette meg (az *Unilever és társai*-ügyben nem került sor bírósági felülvizsgálatra), és álláspontom szerint az lenne az indokolt, hogy ne is erősítse meg. Bár – főszabály szerint – a magyar versenyjogot az európai uniós joggal összhangban kell értelmezni, a magyar bíróság hatásköre eldönteni, hogy mikor tér el az uniós jog megoldásaitól. Bár az abszolút területi kizárólagosság tilalma (versenyellenes célúvá minősítése) az európai uniós versenyjog központi eleme, ezt a szabályt a piaci integráció célja indokolja, vagyis egy olyan nem gazdasági szempont, amely a Magyarországon belüli ügyekben nem releváns. A területi kizárólagosság versenyjogi megítélése esetén két szempont ütközik egymással. Az egyik a gazdasági észszerűség. A közgazdasági megfontolások a területi kizárólagosság megengedhetőségét támasztják alá. Ha a forgalmazó nem rendelkezik kizárólagossággal, nem lehet biztos abban, hogy a termék promóciója érdekében tett erőfeszítéseinek hozadéka nála csapódik le, és nem egy másik nem kizárólagos forgalmazónál. A kizárólagosság azonban stimulálja a forgalmazó értékesítési erőfeszítéseit, mivel a forgalmazó tudja, hogy az általa generált forgalom nála fog lecsapódni. A másik szempont a piaci integráció célja: az európai uniós versenyjog számára nem elfogadható a belső piac nemzeti határok szerinti felosztása, még akkor sem, ha ez nem állami intézkedésekre, hanem vállalkozások megállapodásaira vezethető vissza (*Nagy* [2016b] 98. o.). Ezt a két szempontot próbálta összhangba hozni az Európai Bíróság, amikor az abszolút területi kizárólagosságot versenyellenes célúvá, a relatív területi kizárólagosságot (amely csak az aktív eladásokat tiltja, a passzív eladásokat nem) pedig hatástípusú megállapodássá nyilvánította (*Nagy* [2013a]). A szempontok e kettősége azonban Magyarországon nem merül fel, mivel a magyar versenyjog nem célozza a magyar piacon belüli piaci integrációt, ilyen cél hiányában az lenne indokolt, ha a magyar versenyjog a területi kizárólagosságot (sem a relatív, sem az abszolút területvédelmet) nem tekintené versenyellenes célúnak.

A viszonteladási ár rögzítésén és az abszolút területi kizárólagosságon felül minden bizonnyal versenyellenes célúnak tekinthetők a kormány 205/2011. (X. 7.) számú vertikális csoportmentességi rendeletének 7.§-ában felsorolt, úgynevezett különösen súlyos korlátozások (amelyek szövegszerűen megfelelnek az európai uniós vertikális

¹⁷ Vj-156/2004. sz. ügy.

¹⁸ 88. pont, 93–94. pont.

csoportmentességi rendelet 4. cikkének). A kormányrendeletben felsorolt öt korlátozás közül az első kettő a fenti kategóriákba esik (vizonteladási ár rögzítése, abszolút területi kizárólagosság), a harmadik és negyedik a szelektív forgalmazási rendszerekben alkalmazott, a szelektív forgalmazási rendszer által nem indokolt korlátozásokat tartalmaz, míg az ötödik korlátozás a részegység szállítójának értékesítésével kapcsolatos korlátozást nyilvánít különösen súlyosnak. A kormányrendelet kimondja:

- ◆ „7. § A 2. § szerinti mentesülés nem alkalmazható arra a vertikális megállapodásra, amelynek célja közvetlenül vagy közvetetten, önmagában vagy más, a megállapodásban részt vevő vállalkozások ellenőrzése alatt álló tényezőkkel együtt (...)
 - c) egy szelektív forgalmazási rendszer kiskereskedelmi szintjén működő tagjai által a végső felhasználók részére történő aktív vagy passzív értékesítések korlátozása, ide nem értve annak lehetőségét, hogy a szelektív forgalmazási rendszer valamely tagja számára megtiltsák a nem megengedett telephelyről történő működést;
 - d) a forgalmazók között – ideértve a kereskedelem eltérő szintjein működő forgalmazókat is – egy szelektív forgalmazási rendszeren belül megvalósított keresztszállítások korlátozása; vagy
 - e) olyan korlátozás, amelyben a részegység szállítója és az ilyen részegységet beépítő vevő állapodott meg, és amely abban korlátozza a szállítót, hogy a részegységet pótalkatrészként értékesítse a végső felhasználóknak, javítóműhelyeknek vagy más olyan szolgáltatóknak, amelyeket a vevő nem hatalmazott fel termékeinek javításával vagy karbantartásával.”

Bár a csoportmentesség jogforrása kormányrendelet, tehát a Tpv. -nél alacsonyabb szintű, észszerűen feltételezhető az a jogalkotói megfontolás, hogy az a megállapodás, amely – piaci részesedésére tekintet nélkül – sem csoportmentességben, sem a csekély jelentőségű megállapodások kedvezményében nem részesülhet, az piaci részesedésére tekintet nélkül tiltott, tehát versenyellenes célú.

Ezt támasztja alá az európai uniós versenyjog szabályozási rendszere, valamint az Európai Bíróság vonatkozó joggyakorlata is. Egyrészt, az európai uniós vertikális csoportmentességi rendelet 4. cikkében szereplő korlátozások nemcsak csoportmentességben, de a csekély jelentőségű megállapodások számára fenntartott kedvezményben sem részesülhetnek. Másrészt, az Európai Bíróság a *Pierre Fabre*- és a *Coty*-ügyben¹⁹ az európai uniós vertikális csoportmentességi rendelet 4. cikkének c) pontja szerinti korlátozást versenyellenes célúnak tekintette. Bár a Bíróság tartózkodott attól, hogy egyenlőségjelet tegyen az európai uniós vertikális csoportmentességi rendelet 4. cikke szerinti különösen súlyos korlátozások és az EUMSZ 101. cikkének (1) bekezdése szerinti versenyellenes célú megállapodások közé, a két

¹⁹ C-439/09. sz. *Pierre Fabre*-ügyben 2011. október 13-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2011:649., valamint C-230/16. sz. *Coty*-ügyben 2017. december 6-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2017:941.

ítéletből mégis levonható egy ilyen implicit következtetés, többek között azért is, mert a Bíróság a versenyellenes célúvá történő minősítés és a csoportmentességi rendelet szerinti különösen súlyos korlátozás tekintetében mindkét ügyben azonos következtetésre jutott: a *Pierre Fabre*-ügy szerinti korlátozás versenyellenes célúnak minősült, és a rendelet 4. cikkének köszönhetően kizáródott a csoportmentesség-ből, míg a *Coty*-ügyben a korlátozás nem minősült versenyellenes célúnak, és nem záródott ki a csoportmentességből a rendelet 4. cikke alapján.

Emellett, a *Pierre Fabre*- és a *Coty*-ügyben hozott európai bírósági ítéletek azt sugallják, hogy önmagában a szelektív forgalmazás versenyellenes célú, amennyiben objektíve nem indokolt, és ez a tétel nemcsak magára a szelektív forgalmazásra általában, hanem az annak keretében elfogadott egyes korlátozásokra is alkalmazandó.

Az Európai Bíróság *Pierre Fabre*-ügyben hozott ítélete szerint:

- ♦ 39. A szelektív forgalmazási rendszert képező megállapodásokkal kapcsolatban a Bíróság már megállapította, hogy az ilyen megállapodások szükségképpen befolyásolják a versenyt a közös piacon (...). Az ilyen megállapodásokat, amennyiben azok objektíve nem igazolhatók, „célzott korlátozásoknak” kell tekinteni.

Az Európai Bíróság *Coty*-ügyben hozott ítélete értelmében:

- ♦ 24. Ugyanakkor a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a szelektív forgalmazási hálózat szervezésére nem vonatkozik az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében meghatározott tilalom, amennyiben a viszonteladókat valamennyi lehetséges viszonteladó vonatkozásában egységesen meghatározott és hátrányos megkülönböztetéstől mentesen alkalmazott objektív minőségi kritériumok alapján választják ki, továbbá amennyiben a szóban forgó termék jellemzői a termék minőségének megóvása és megfelelő használatának biztosítása érdekében szükségessé teszik az ilyen forgalmazási hálózatot, végül pedig amennyiben a kialakított kritériumok nem haladják meg a szükséges mértéket (...).

A *Pierre Fabre*-ügyben a szelektív forgalmazási rendszer keretében alkalmazott kikötés előírta, hogy a kozmetikai és testápoló termékek értékesítésének okleveles gyógyszerész kötelező jelenléte mellett kell történnie, ami az internetes értékesítés kizárását implikálta. Ezt a Bíróság célzott versenykorlátozásnak minősítette, mivel az nem minősült objektíve indokoltnak; emellett megállapította, hogy az az európai uniós vertikális csoportmentességi rendelet 4. cikke c) pontjának körébe esik. A *Coty*-ügyben luxusárú szelektív forgalmazási rendszerében a vizsgált szerződéses kikötés nem zárta ki az internetes értékesítést, azonban megtiltotta a forgalmazók számára, hogy az áruk internetes értékesítése során kifelé látható módon harmadik felek platformjait vegyék igénybe. Ezt a Bíróság nem tekintette versenyellenes célú korlátozásnak, amennyiben az az áruk luxusimázsának megőrzésére irányul, egységesen határozzák meg, hátrányos megkülönböztetéstől mentesen alkalmazzák, és a megvalósítani kívánt célra tekintettel arányos.

Más szóval: ebből levonható az a következtetés, hogy a szelektív forgalmazás körében elfogadott, objektíve nem igazolható korlátozások versenyellenes célúak, vagy másképp fogalmazva, a szelektív forgalmazás és annak keretében elfogadott korlátozások versenyellenes célúak, kivéve ha objektíve indokolhatók.

Nem nevesített célmegállapodások • Az elmúlt időszakban azonban, az *Allianz*-ügyben hozott ítéletet követően a versenyellenes cél fogalma elvesztette ezt a fajta működési elvét, és egy olyan korszakot nyitott meg, ahol a „nem szerethető” vagy „nem szimpatikus” megállapodások sommásan, gazdasági elemzés nélkül megtilthatók. Ezzel pedig nemcsak a versenyellenes cél fogalmának érdeme veszett el, hanem az egy olyan elszabadult ágyúgolyóvá vált, amely komoly károkat okoz a versenyjogi jogalkalmazás számára (Nagy [2015]).

A versenyellenes cél európai uniós versenyjogi fogalmának napjainkban tapasztalt és sokak által kritizált inkoherenciája magyar hatás eredménye. Azt mondhatjuk, hogy míg általános tendenciaként az uniós versenyjog befolyásolja a nemzeti versenyjogok fejlődését, ebben a kérdésben mindez fordítva történt. A kétséges dicsőséget a magyar versenyjog számára az *Allianz*-ügy hozta, ahol az Európai Bíróság lényegében átvette a GVH értelmezését. Az ezt követő európai bírósági gyakorlat világossá tette, hogy az *Allianz*-ügyben hozott ítélet nem felülírta a versenyellenes cél korábbi nevesített kategóriáit, hanem ezt a taxációt nyíltta tette. Más szóval: a versenyellenes cél korábban létező nevesített kategóriái fennmaradnak, azonban az ügy körülményei alapján egy nem nevesített megállapodás is versenyellenes célúvá nyilvánítható anélkül, hogy ennek érdekében egy új megállapodáskategóriát nevesítsenénk. Ezzel elmosódott a versenyellenes célú és hatású megállapodások közötti határvonal. Azt is mondhatnánk, hogy ott, ahol határfolyónak kellene folynia, csak egy csermely csörgedezik.

A nevesített kategóriák esetén még mindig világosan előre meghatározható, hogy melyek azok a megállapodások, amelyek versenyellenes célúak, és így automatikusan tiltottak. Ennek az az eredménye, hogy adott a megállapodásoknak egy listája, amelyeket a joggyakorlat versenyellenes célúnak tekint. Az *Allianz*-ügy előtt, ha egy megállapodás nem szerepelt ezen a listán, akkor meg kellett vizsgálni annak hatásait. Az *Allianz*-ügy óta azonban ez a bizonyosság már nem áll fenn, mivel minden megállapodás versenyellenes célúvá nyilvánítható, ha az ügy körülményeinekfigyelembe vétele alapján a versenyhatóság vagy a bíróság ezt jónak látja.

A versenyellenes cél *Allianz*-ügyben²⁰ lefektetett felfogása szerint ez az intézmény nem egy kategóriaépítő elv: egyedi esetenként, esetről esetre, egy sommás és leegyszerűsített hatásvizsgálatot követően kell vizsgálni, hogy az adott megállapodásnak van-e versenyellenes célja.

²⁰ A magyar eljárással kapcsolatban lásd Cseres–Szilágyi [2013].

A POST-ALLIANZ ESETJOG –
A NEM NEVESÍTETT VERSENYELLENES CÉL
HULLÁMZÁSAI

Az Európai Bíróságnak nem sokkal az *Allianz*-ügyben hozott ítélet után, a *Cartes bancaires*-ügyben, majd ezt követően a *MasterCard*-, *Maxima Latvija*-, *Hoffmann-La Roche & Novartis*- és *Budapest Bank*-ügyben²¹ megadatott a lehetőség, hogy a versenyellenes cél fogalmát újra megvizsgálja. Bár ezekből az ítéletekből úgy tűnhet, mintha az Európai Bíróság visszaretent volna a saját kreatúrájától, valójában nem érvénytelenítette az *Allianz*-ügyben lefektetett tételt, csupán óvatosan alkalmazta.

Az *Allianz*-ügyet követő ítéleteiben az Európai Bíróság erőteljesen hangsúlyozta, hogy egyrészt, ennek az elvnek az alkalmazása nagyon kivételes, csak egyértelmű és kétségtelen helyzetekre vonatkozik, másrészt, csak akkor beszélhetünk versenyellenes célról, ha „az ilyen összejátszás önmagában elegendő károssági fokot mutat a verseny tekintetében,”²² harmadrészt, „kellően szilárd és megbízható tapasztalatnak kell fennállnia ahhoz, hogy megállapítható legyen, hogy e[gy] megállapodás önmagában a jellegénél fogva káros a verseny megfelelő működésére.”²³

Ezt a kivételes alkalmazhatóságot az is alátámasztja, hogy ezekben az ügyekben az Európai Bíróság egy kivételével minden alkalommal megtagadta, hogy a nem nevesített megállapodást versenyellenes célúvá nyilvánítsa, és az egyetlen esetben, amikor megtette (*Hoffmann-La Roche & Novartis*-ügy),²⁴ valójában egy sajátos piacfelosztást nyilvánított versenyellenes célúvá, ami egy nevesített kategória, tehát szükségtelen volt az *Allianz*-ügyben lefektetett elv alkalmazása (lásd *Nagy* [2019]).

A nem nevesített versenyellenes cél kivételességét a magyar bírósági gyakorlat is visszatükrözi. Az *Allianz*-ügyben hozott ítéletet²⁵ követően, a Kúria az *Alcon és társai*-ügyben²⁶ hozott Kfv.I.37.870/2018/9. sz. ítéletében megállapította: a GVH vagy meggyőzően és részletesen kifejti, hogy a szállító által alkalmazott kettős árrendszer miért versenyellenes célú, vagy bizonyítja annak hatásait.

²¹ C67/13. sz. *Groupement des cartes bancaires kontra Bizottság* ügyben 2014. szeptember 11-én hozott ítélet; C382/12. sz. *MasterCard Inc. és társai kontra Bizottság* sz. ügyben hozott ítélet, ECLI:EU:C:2014:2201; C-345/14. sz. *SIA „Maxima Latvija” kontra Konkurences padome* ügyben hozott ítélet, ECLI:EU:C:2015:784; C-179/16. sz. *Hoffmann-La Roche Ltd, Roche SpA, Novartis AG, Novartis Farma SpA v Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato* ügyben hozott ítélet, ECLI:EU:C:2018:25; C-228/18 sz. *GVH kontra Budapest Bank Nyrt. és társai* ügyben hozott ítélet, ECLI:EU:C:2020:265.

²² *Groupement des cartes bancaires kontra Bizottság*-ügyben hozott ítélet, 57. pont.

²³ *GVH kontra Budapest Bank Nyrt. és társai*-ügyben hozott ítélet, 76. pont.

²⁴ *Hoffmann-La Roche Ltd, Roche SpA, Novartis AG, Novartis Farma SpA v Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato*-ügyben hozott ítélet.

²⁵ A Kúria Vj-51/2005/184. sz. GVH-határozat felülvizsgálata során hozott Kfv.37268/2013/8. sz. ítélete.

²⁶ BH 2020.1.25; Vj-55/2013/115. sz. GVH-határozat.

- ◆ „[67] Az alperes szerint a jogsértő magatartás céljában is korlátozta a versenyt. Elmulasztotta azonban bemutatni, hogy miért is volt érdeke a felpereseknek az internetes kereskedőkkel való kapcsolat felszámolása, e vevői kör elvesztése. (...) (...) [69] (...) A kettős árazás tényállási elemeinek egyértelmű meghatározása nélkül számszaki kalkuláció, ténylegesen alkalmazott árak, egyéb konkrétumok, számszerűsített adatok hiányában a kedvezményrendszer kialakítása és alkalmazása versenyjogsértőnek nem minősíthető. Versenykorlátozó cél megállapításának csak akkor van helye, ha az alperes észszerű indokát adja annak, hogy miért állhatott érdekében a verseny korlátozása a felpereseknek. (...) [73] A jogellenes cél kimondásakor ki kell térni annak a felperesek saját érdekkörén alapuló motivációira is. (...) (...) [76] A hatóság köteles a döntéshozatalhoz szükséges tényállást tisztázni és bizonyítani. Mivel jogszabály nem határozza meg a kettős árrendszer mint versenyjogsértő magatartás fogalmát, ezért azt az alperesnek kell kimunkálnia, és a határozat indokolásában bemutatnia. [77] A kettős árazás mint versenyjogsértő magatartás csak akkor értékelhető a felperesek terhére, ha azt konkrét számadatok, számszaki levezetés, a ténylegesen alkalmazott egyedi árak is alátámasztják.”

Az *Allianz*-ügyben hozott ítéletet követően élt a remény, hogy ennek az előzetes döntésnek a hatóköre korlátozott lesz, arra tekintettel, hogy egy speciális ügy sajátos körülményei között született, és talán lehetett volna amellett érvelni, hogy bár az ítélet nyelvezete általános, nem kellene szükségszerűen általános alkalmazhatósága legyen. Ezek a remények azonban hiúnak bizonyultak.

A *Cartes bancaires*-ügyben francia bankok hoztak létre egy gazdasági érdekű egyesülést annak érdekében, hogy megvalósítsák a tagok bankkártyáinak fizetési és készpénzfelvételi rendszerei közötti interoperabilitást. 2002 decemberében az egyesülés különböző intézkedéseket fogadott el azzal a céllal, hogy az elfogadási tevékenység bővítésére bátorítsa a bankokat, ezáltal fenntartva a rendszer egyensúlyát, kezelendő a külső gazdasági hatások problémáját. Egyrészt, azok a bankok, amelyek elfogadási tevékenysége jelentősen elmaradt kibocsátó tevékenységüktől, hozzájárulást kellett fizessenek, amelyet az ilyen hozzájárulással nem terheltek (tehát az előző feltételnek meg nem felelő) bankok között osztottak fel. Másrészt, egy fix összegben felül az új tagoknak minden egyes, a belépést követő három éven belül kibocsátott aktív kártya után díjat kellett fizetniük, valamint egy kiegészítő díjat, amennyiben a hatodik év végére megháromszorozták a kártyáik számát a harmadik év végéhez képest. Harmadrészt, bevezettek egy „alvó tagok felébresztése” elnevezésű díjat: azoknak a tagoknak, amelyek nem voltak elég aktívak az új intézkedések hatályba lépése előtt, külön díjat kellett fizetniük.

Az Európai Bíróság szűken értelmezte a versenyellenes cél fogalmát, utalva arra, hogy ez egy kivétel, és nem a főszabály, amely csak a legsúlyosabb versenykorlátozásokra vonatkozik, amelyek jellegüknél fogva „károsak a rendes verseny megfelelő működésére”.²⁷

- „A »cél általi« versenykorlátozás fogalma ugyanis csak bizonyos típusú vállalkozások közötti összejátszásokra alkalmazható, amelyek a verseny tekintetében elegendő károssági fokot mutatnak ahhoz, hogy úgy lehessen tekinteni, hogy hatásukat nem szükséges megvizsgálni; ellenkező esetben ugyanis a Bizottság mentesülne azon kötelezettsége alól, hogy bizonyítsa az olyan megállapodások piacra gyakorolt tényleges hatásait, amelyek esetében egyáltalán nem nyert bizonyítást, hogy jellegüknél fogva károsak a rendes verseny megfelelő működésére.”²⁸

Ugyanakkor arra is utalni kell, hogy bár a Bíróság szerint a versenyellenes cél fogalmát szűken kell értelmezni, és úgy ítélte meg, hogy a vizsgált mechanizmus megérdemli a hatáselemzést, nem beszélhetünk az *Allianz*-ügyben hozott ítélet érvénytelenítéséről: a Bíróság több helyen hivatkozott az *Allianz*-ügyre, és kifejezetten megerősítette az itt lefektetett elvi tételeket, megközelítést.

- „A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint annak értékelése érdekében, hogy valamely vállalkozások közötti megállapodás vagy vállalkozások társulása által hozott döntés elegendő károssági fokot mutata ahhoz, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében vett »cél általi« versenykorlátozásnak kelljen tekinteni, e megállapodás rendelkezéseinek tartalmát és az általa elérni kívánt célkitűzéseket, valamint azt a gazdasági és jogi háttérrel kell megvizsgálni, amelybe a megállapodás illeszkedik. Az említett háttér értékelése keretében figyelembe kell venni továbbá az érintett termékek vagy szolgáltatások jellegét, valamint az érintett piac vagy piacok működésének és szerkezetének tényleges feltételeit is.”²⁹

Ez a megközelítés összeegyeztethetetlennek tűnik a Bíróság ítéletének 57. pontjával: akkor beszélhetünk versenyellenes célról, ha „az ilyen összejátszás önmagában elegendő károssági fokot mutat a verseny tekintetében”. Ha az összejátszás önmagában, minden más körülménytől függetlenül versenyellenes, akkor miért van szükség a piac szerkezetének vizsgálatára?

A *MasterCard* ügyben³⁰ az Európai Bíróság megállapította, hogy a bankkártya rendszerben alkalmazott multilaterális bankközi jutalék (*multilateral interchange*

²⁷ *Groupement des cartes bancaires kontra Bizottság*-ügyben hozott ítélet, 50. pont.

²⁸ 58. pont. Lásd továbbá 49. pont.

²⁹ 53. pont.

³⁰ *MasterCard Inc. és társai kontra Bizottság* sz. ügyben hozott ítélet. Az ügy elemzését lásd *Scoccini* [2014].

fee, MIF), amelyet a kereskedőnél elhelyezett kártyás fizetési terminált üzemeltető bank fizet a bankkártya kibocsátójának, nem minősül versenyellenes célú megállapodásnak. A Bíróság, az *Allianz* ügyben³¹ hozott ítéletre utalással, rögzítette, hogy a versenyellenes cél megállapítása során “nem lehet olyan egyszerű feltételezések-re és állításokra támaszkodni, amelyek szerint a MIF versenyellenes hatásai ‘nyilvánvalók.’”³² Bár itt a versenyellenes cél nem volt az ügy sarkalatos kérdése, mivel a multilaterális bankközi jutalékot a hatásai alapján értékelték és ennek alapján versenykorlátozóknak találták,³³ az ítélet világossá teszi, hogy a versenyellenesség automatikus megállapítására csak olyan megállapodások esetén van lehetőség, amelyek versenykorlátozó hatása kétségtelen.

A *Maxima Latvija*-ügyben³⁴ a lett legfelsőbb bíróság egy vertikális versenytilalmi kötelezettség kapcsán terjesztett elő előzetes kérdést. Maxima Latvija kereskedelmi helyiségeket bérelt bevásárlóközpontokban, és egyes bérleti szerződésekben elsőbbségi jogokat kapott: a bérbeadó csak Maxima Latvija jóváhagyásával adhatott bérbe kereskedelmi helyiségeket harmadik személyeknek.³⁵ Egy ilyen versenytilalmi kikötés a versenyjogi gyakorlat szerint egyértelműen nem minősül versenyellenes célúnak, és az *Allianz*-ügyben hozott ítélet előtti időszakban meglepőnek számított volna egy ilyen előzetes kérdés. Az *Allianz*-ügyben hozott ítéletet követően azonban már bármilyen megállapodás versenyellenes célúnak minősülhet.

Nem meglepő módon, az Európai Bíróság megerősítette, hogy a vertikális versenytilalmi kikötések nem versenyellenes célúak, és ezért hatásaik alapján vizsgálандók.³⁶ Meglepő módon ezt a konklúzióját a versenyellenes cél *Allianz*-ügy előtti fogalmán alapuló megállapításokkal indokolta. Egyrészt, a versenyellenes célúvá minősítés a megállapodás „tartalmán” kell alapuljon.³⁷ Másrészt, csak olyan megállapodás nyilvánítható versenyellenes célúvá, amely

- ◆ „önmagában elegendő károssági fokot mutat a verseny tekintetében ahhoz, hogy úgy legyen tekinthető, hogy a hatásainak vizsgálatára nincs szükség.”³⁸
- „Még ha az alapügyben szóban forgó kikötés potenciálisan azzal a hatással is jár, hogy korlátozza a Maxima Latvija versenytársainak azon egyes bevásárlóközpontokba való bejutását, amelyekben e társaság szupermarketet üzemeltet, ez a körülmény – ha bizo-

.....
³¹ 185. pont.

³² 187. pont.

³³ 186. pont.

³⁴ *SIA „Maxima Latvija” kontra Konkurences padome* ügyben hozott ítélet. Az ügy elemzését lásd *Troch–Sbrolli* [2015], *Broadhurst* [2015], *Kmieciak* [2015].

³⁵ 5. pont.

³⁶ 21. és 23–24. pont.

³⁷ 17. pont („Ha viszont a megállapodás tartalmának elemzése nem tár fel a verseny tekintetében elegendő károssági fokot, akkor meg kell vizsgálni annak hatásait, és a megállapodás megtiltásához olyan tényezők együttes megléte szükséges, amelyek azt bizonyítják, hogy a verseny ténylegesen érezhetően akadályozva vagy korlátozva volt, illetve torzult.”)

³⁸ 20. pont.

nyítást is nyer – nem jelenti egyértelműen azt, hogy az e kikötést tartalmazó szerződések jellegüknél fogva akadályozzák, korlátozzák vagy torzítják a versenyt a referenciapiacon, vagyis az élelmiszer-kiskereskedelem helyi piacán.³⁹

Harmadrészt, a Bíróság a versenyellenes célú megállapodások kategóriáit határozza meg („bizonyos, összejátszásra irányuló magatartások”) a korábbi tapasztalatok és tudományos bizonyíték alapján.

- E tekintetben általánosan elfogadott, hogy bizonyos, összejátszásra irányuló magatartások, úgymint a kartellek révén való horizontális árrögzítéshez vezető magatartások úgy tekinthetők, hogy jellegüknél fogva annyira valószínűen negatív hatásokkal járnak különösen az áruk és szolgáltatások áraira, mennyiségére vagy minőségére, hogy úgy tekinthető, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének alkalmazásában szükségtelen bizonyítani a piacra gyakorolt tényleges hatásait (...). A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy az ilyen magatartás a termelés csökkenésével és az árak növekedésével jár, és a forrásoknak különösen a fogyasztók hátrányára való kedvezőtlen elosztását eredményezi (...).⁴⁰

A *GVH kontra Budapest Bank és társai*-ügyben⁴¹ a magyarországi bankok a két kártyatársaság (MasterCard és VISA) tekintetében egységesen és multilaterális alapon állapították meg a bankközi jutalékot. Ezt a jutalékot a kereskedőnél elhelyezett kártyás fizetési terminált üzemeltető bank fizeti a bankkártya kibocsátójának. Amikor a fogyasztó bankkártyával fizet, a terminált üzemeltető bank díjat számít fel a kereskedővel szemben, ezt követően ennek egy részét továbbítja a kártyát kibocsátó banknak. A bankkártyapiac kétoldalú piac. Ebben a rendszerben a bankkártyát kibocsátó bank két forrásból kap ellentételezést: a kártyatulajdonos fizet a banknak a kártyáért, míg a bankkártyaterminált üzemeltető bank a kereskedői jutalék egy részét megosztja vele. Az európai bankok gyakorlata szerint a bankközi jutalékot multilaterális alapon határozták meg, ami számos versenyfelügyeleti eljárás tárgyát jelentette Európában.⁴² Ennek során a versenyhatóságok hol versenyellenes hatás alapján megítélendőnek, hol versenyellenes célúnak tekintették a multilaterális bankközi jutalékot. Végül a kérdésre az Európai Unió jogszabályi választ adott, és rendelettel maximalizálta a bankközi jutalék mértékét (*EU* [2016]).

A multilaterális bankközi jutalék akár árrögzítésnek is tűnhet, mivel a terminált üzemeltető bank szolgáltatásainak ellenszolgáltatását jelentő díjat egységesen állapít-

³⁹ 22. pont.

⁴⁰ 19. pont.

⁴¹ *GVH kontra Budapest Bank Nyrt. és társai*-ügyben hozott ítélet, 59. pont.

⁴² Lásd például C382/12. sz. *MasterCard Inc. és társai kontra Bizottság* sz. ügyben hozott ítélet, ECLI:EU:C:2014:2201.; *Sainsbury's v MasterCard*, [2016] CAT 11; *Giannino* [2017]; Commission Decision of April 29, 2019 relating to a proceeding under Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union and Article 53 of the EEA Agreement (Case AT.39398 – *Visa MIF*).

ják meg a versenytársak. Ezt a következtetést azonban beárnyékolja az a körülmény, hogy a bankközi jutalék a bankkártyarendszer hatásos működéséhez képest járulékos és a kártyahasználat (kártyával való fizetés) előmozdításának eszköze.

A Vj-18/2008. sz. ügyben a GVH elmarasztalta a magyarországi bankokat a bankközi jutalék rögzítéséért, valamint azért, mert a két kártyatársaságot egységesen kezelték (mind a MasterCard, mind a VISA esetében egységes díjat határoztak meg). A határozat bírósági felülvizsgálata során a Kúria előzetes kérdéssel élt az Európai Bírósághoz: abban kért iránymutatást, hogy a fenti magatartás versenyellenes célúnak minősült-e.

Az Európai Bíróság megállapította: nem vélemezhető, hogy a multilaterális bankközi jutaléknak versenyellenes célja van. Bár az Európai Bíróság ezt ténykérdésként kezelte, amelyet a tagállami bíróságnak kell eldöntenie,⁴³ azt a vélelmet állította fel annak automatikus elmarasztalhatóságával szemben. Az Európai Bíróság ítéletének megfogalmazása ezt egyértelművé teszi: a multilaterális bankközi jutalék nem versenyellenes célú, kivéve, ha a tagállami bíróság úgy találja, hogy a megállapodás célja és háttere ennek ellenkezőjét támasztja alá.⁴⁴ Úgy tűnik, hogy az Európai Bíróság úgy látta, hogy a Kúria által előterjesztett kérdést a *Cartes bancaires*-ügyben⁴⁵ hozott előzetes döntés lényegében megválaszolja; ebben az ügyben a Bíróság ugyanezt a megközelítést követte egy másik kétoldalú bankkártyarendszer vonatkozásában.⁴⁶

A Bíróság ítéletében hangsúlyozta, hogy a versenyellenes cél a kivétel és nem a főszabály, ezért

- ♦ „annak igazolása érdekében, hogy valamely megállapodást »cél általi« versenykorlátozásnak minősítsenek anélkül, hogy hatáselemzésre lenne szükség, kellően szilárd és megbízható tapasztalatnak kell fennállnia ahhoz, hogy megállapítható legyen, hogy e megállapodás önmagában a jellegénél fogva káros a verseny megfelelő működésére.”⁴⁷

Ez a tapasztalat vélemezhetően a korábbi esetjogból vagy empirikus elemzésből (szakirodalomból) fakadhat. A Bíróság meglátása szerint a multilaterális bankközi jutalékkal kapcsolatos tapasztalat nem érte el ezt a szintet.⁴⁸

Az Európai Bíróság szerint a következők vetettek fel aggályokat a multilaterális bankközi jutalék versenyellenes célúvá minősíthetősége tekintetében. Egyrészt, bár a közvetett árrögzítés is árrögzítés,⁴⁹ a Bíróság rámutatott, hogy nem az árat, hanem csupán egy költségelemet rögzítettek.⁵⁰ Másrészt, azt is kiemelte, hogy a komplex jel-

⁴³ *GVH kontra Budapest Bank Nyrt. és társai*-ügyben hozott ítélet, 59. pont.

⁴⁴ 86. pont.

⁴⁵ *Groupement des cartes bancaires (CB) kontra Bizottság*-ügyben hozott ítélet.

⁴⁶ 66. pont.

⁴⁷ 76. pont.

⁴⁸ 65., 77. és 79. pont.

⁴⁹ 62. pont.

⁵⁰ 61. pont.

lemzőkkel rendelkező kétoldalú piacok esetén általában nincs lehetőség a megállapodások gyors megítélésére.⁵¹ Harmadrészt, a bankközi jutalék célja, hogy egyensúlyban tartsa a rendszert, ami legitim megfontolás lehet, és azt támaszthatja alá, hogy a multilaterális együttműködés járulékos jellegű, ami pedig hatáselemzést tesz szükségesé.⁵² Negyedrészt, a bankközi jutalékat nem az eladók állapították meg egyoldalúan, hanem az eladók és a vevők kétoldalú jelleggel. Bár a megállapodás ilyen kétoldalú jellege nem zárja ki a versenyellenes cél megállapíthatóságát, kétségessé teszi azt.⁵³

Sokáig úgy tűnt, hogy az *Allianz*-ügyben lefektetett megközelítésnek nincs hatása a versenyellenes cél korábbi kategóriájára (például versenytársak közötti árörögztetés, piacfelosztás stb.), az csupán kiterjeszti a versenyellenes célt e kategóriákon túlra. Más szóval: az *Allianz*-ügyben hozott ítélet létrehozott egy nem nevesített kategóriát. Ez úgyis felfogható, hogy a zárt (de bővíthető) taxációt egy nyitott vagy példálózó felsorolás váltotta fel azzal, hogy az Európai Bíróság a nevesített versenyellenes célú megállapodásokhoz hozzátette a nem nevesített megállapodások kategóriáját, amely alapján egy megállapodás az eset körülményei alapján automatikusan versenyellenessé nyilvánítható. Az azonban nem volt kétséges, hogy a versenyellenes cél korábbi kategóriái érintetlenek maradnak. Sajnos, ezek a remények hiú ábrándnak bizonyultak.

Mintegy öt éven át tartózkodott az Európai Bíróság attól, hogy az *Allianz*-ügyben lefektetett doktrínát használja a versenyellenes cél hagyományos kategóriáján kívüli megállapodások versenyjogellenessé nyilvánítására.⁵⁴ A *Hoffmann-La Roche & Novartis*-ügyben⁵⁵ azonban erre újra sor került: a Bíróság a versenyellenes cél általános fogalma alapján versenyjogellenesnek nyilvánított egy rémhírterjesztéssel megvalósított horizontális piacfelosztást. A helyett azonban, hogy ezt az egyébként ravasz piac felosztást nevének nevezte volna, és piacfelosztásként marasztalta volna el, a Bíróság homályos érvelésbe kezdett a megállapodás versenyellenes természetével kapcsolatban. Bár kétségtelenül nehéz lenne nem egyetérteni azzal a végső következtetéssel, hogy a megállapodás versenyellenes célú volt, a Bíróság szubtilitást nélkülöző megközelítésével súlyos csapást mért a versenyjogi elemzés megmaradt konzisztenciájára és átláthatóságára: ahelyett, hogy a piacfelosztás fogalmát a tényállás összefüggésében értelmezte volna, közhelyszerű indokolását adta annak, hogy miért kell a megállapodást megtiltani. Az ítélet indokolása pedig felveti annak lehetőségét, hogy minden, a fogyasztók ügyleti döntéseit torzító kommunikáció az általános kartelltilalomba ütközhet, és ez a megközelítés analógia útján az erőfölénnyel való visszaélésre is alkalmazható lehet.

.....
⁵¹ 68. pont.

⁵² 71 és 73. pont.

⁵³ 84–85. pont.

⁵⁴ Az *Allianz*-ügyben az ítéletet 2013. március 14-én hozták, míg a *Hoffmann-La Roche & Novartis* ügyben 2018. január 23-án.

⁵⁵ *Hoffmann-La Roche Ltd, Roche SpA, Novartis AG, Novartis Farma SpA v Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato*-ügyben hozott ítélet. Az ügy elemzését lásd *Aufaure–Ancelin* [2018].

Hoffmann-La Roche és Novartis két, egymással versengő, azonban lényegében ugyanolyan összetevőket tartalmazó gyógyszerészeti terméket (Avastin és Lucentis) értékesítettek. Mindkét gyógyszert a Roche-csoport fejlesztette ki, azonban licencmegállapodás alapján Novartist bízták meg a Lucentis kereskedelmi hasznosításával. Hoffmann-La Roche forgalomba hozatali engedélye az Avastin onkológiai célú használatára vonatkozott, míg Novartis a Lucentis szemészeti célú használatára kapott forgalomba hozatali engedélyt. Az Avastint azonban széles körben használták a forgalomba hozatali engedélyében nem említett kezelésre (*offlabel*), mivel az tizedannyiba került, mint a Lucentis.⁵⁶ Bár a két gyógyszer minden releváns szempontból ugyanolyan volt, ezen gyakorlat megszüntetése érdekében Hoffmann-La Roche és Novartis kommunikációs kampányt indítottak, amelyben azt állították, hogy az Avastin szemészeti célú felhasználása komoly egészségügyi kockázatokat rejt magában. A kampánynak az volt a célja, hogy mesterségesen elkülönítse a két terméket, és csökkentse azok helyettesíthetőségét az orvosok és a páciensek szemében.

Az Európai Bíróság megállapította, hogy a fenti megállapodás versenyellenes célú, mert

- ♦ „a gyógyszer piacának jellegzetességeit figyelembe véve ilyen esetben előre látható, hogy az ilyen információk terjesztése arra ösztönzi az orvosokat, hogy lemondjanak a gyógyszer felírásáról, ezáltal az ilyen típusú felhasználás iránti kereslet tervezett csökkenését eredményezve”⁵⁷

és

- ♦ „[e] feltételek mellett [a szabályozók és a nagyközönség félrevezetésére] irányuló kartelll olyanok kell tekinteni, mint amely a verseny tekintetében elegendő károssági fokot mutat ahhoz, hogy feleslegessé váljék a hatásainak vizsgálata.”⁵⁸

Bár az Európai Bíróság ítélete az együttműködést (durva) kartellmegállapodásnak nevezi,⁵⁹ sem a Bíróság, sem a főtanácsnok nem próbálta meg azt a versenyellenes cél valamelyik már létező kategóriája alá rendelni, és azt mind az ítélet, mind a főtanácsnok indítványa a versenyellenes cél általános fogalmára alapozva próbálta megítélni. Ez igencsak nehézé teszi az ítélet precedensértékének azonosítását. Vajon következik-e az ítéletből, hogy minden, két vagy több vállalkozás által megvalósított félrevezető kommunikáció az általános kartelltilalom alkalmazási körébe tartozik (illetve erőfölényben lévő vállalkozás esetén minden ilyen egyoldalú magatartás sérti az EUMSZ 102. cikkét), feltéve, hogy az képes a versenyfolyamat torzítására? Ez egy

⁵⁶ 46. pont.

⁵⁷ 93. pont.

⁵⁸ 94. pont.

⁵⁹ 80. pont.

igencsak furcsa fejlemény lenne, rendkívül messzire vezető következményekkel, különösen azért, mert az EU-jogban már létezik egy átfogó szabályozási rezsim az ilyen ügyekre vonatkozóan: a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló (UCP) irányelv (*EK* [2002]), amely tilt minden megtévesztő, a fogyasztók üzleti döntéseit befolyásoló üzleti kommunikációt. Ha az irányelv valamit tilt és üldöz, akkor azok az ilyen típusú megtévesztések. Milyen szerepe lehet az antitröszt jognak ebből a szempontból? Nem kérdés, hogy a fogyasztók tájékozott döntése a versenyfolyamat egészséges működésének alapvető feltétele, ezért a megtévesztő kommunikáció egyértelműen negatív hatással van a piaci versenyre. A kérdés az, hogy vajon valóban a piaci hatalomból fakadó versenyproblémák kezelésére létrehozott antitröszt jognak kell-e ezt a kérdést rendeznie?

A *Hoffmann-La Roche & Novartis*-ügy sok hasonlóságot mutat az *Allianz*-üggyel. Mind a kettő egy rendkívül visszatetsző üzleti gyakorlattal foglalkozott, méghozzá olyannal, amely korlátozta a fogyasztók tájékozott döntéshozatali lehetőségét. Az *Allianz*-ügyben az illegitim pénzügyi ösztönzők voltak azok, amelyek segítségével a biztosítók arra készítették az ügyfelek semleges és objektív tanácsadóit, az alkuszokat, hogy ne adjanak objektív tanácsot. A *Hoffmann-La Roche & Novartis*-ügyben félrevezető kommunikációs kampányt használtak erre a célra. Mindkét ügy lényegében egy szabályozási hibából fakadt: a kérdéses gyakorlatokat vagy nem tiltotta a szabályozó, vagy a szabályozó és az általa kiszabható szankciók túl gyengék voltak. Mindezeket figyelembe véve, a *Hoffmann-La Roche & Novartis* és *Allianz* tandem messzire vezető kérdéseket vet föl. Új fejezetet nyitnak ezek az ítéletek az európai versenyjog történetében? Ezután a vállalkozások versenyjogi felelősséggel rendelkeznek majd a fogyasztók megtévesztése esetén? Levonható ebből az a következtetés, hogy általános elvként a versenyjog minden olyan összejátszást (illetve erőfölényes vállalkozás esetén minden olyan egyoldalú magatartását) tilt, amely korlátozza a fogyasztó lehetőségét, hogy tájékozott döntést hozzon, amennyiben ez a gyakorlat a verseny folyamatát torzítja?

Úgy tűnik, hogy e messzire vezető konklúziók helyett a *Hoffmann-La Roche & Novartis*-ügyben hozott ítélet inkább egy horizontális piacfelosztást tiltó, de rosszul indokolt határozatnak tekinthető. Maga az ítélet tankönyvi példája annak, hogy a szofisztikáltságtól nem terhelte *Allianz*-doktrína hogyan károsítja a versenyellenes cél már létező kategóriáit. Az ügyben az Európai Bíróság nem látta a fától az erdőt: az összejátszás egy sajátos piacfelosztás volt, amelyet a versenyellenes cél hagyományos és jól ismert kategóriája alapján kezelni lehetett volna. Bár a Bíróság nem mondta ki explicit módon, hogy a felek között a licencmegállapodás ellenére versenyviszony volt, versenytársaknak tekintette őket. Bár lehetne azzal érvelni, hogy ez a viszony vertikális volt, a jelen ügy szempontjából csupán annyi releváns, hogy azt a Bíróság horizontálisnak tekintette. A Bíróság szerint a megállapodás nem volt járulékos a licencmegállapodáshoz képest,⁶⁰ és a vállalkozásokat azért marasztalta el, mert

⁶⁰ 75. pont.

a megállapodás „egymással versengő két gyógyszer forgalmazó két vállalkozás között”⁶¹ jött létre annak érdekében, hogy csökkentsék az egymással versengő termékek közötti helyettesíthetőséget, és a Lucentis értékesítése érdekében visszavessék az Avastin iránti keresletet.⁶²

A piacfelosztás mint versenyellenes célú megállapodás kategóriája olyan megállapodásokra is kiterjed, amelyek nem jutnak el az abszolút tilalomig. Bár az ilyen típusú ügyek döntő többsége olyan megállapodásokból fakad, ahol a felek abban állapodnak meg, hogy nem értékesítenek terméket egymás területén vagy egymás fogyasztói számára, a valóságban a piacfelosztás tilalma az ilyen explicit megállapodások funkcionális megfelelőire is kiterjed, amikor két versenytárs a termékek közötti helyettesíthetőséget azzal csökkentik, hogy nehezebbé teszik az egymás területére vagy területéről történő szállításokat, például azáltal, hogy az ilyen ügyleteket a fogyasztók számára költségesebbé teszik, vagy növelik a fogyasztók keresési költségeit. Piacfelosztásnak minősül, ha két versenytárs, bár nem tiltják meg a keresztszállításokat, abban állapodnak meg, hogy egy díj formájában kompenzálják egymást minden olyan eladás után, amelyet a másik területén eszközöltek, vagy ha azt vállalják, hogy tájékoztatják egymást arról, ha a nekik juttatott területen kívüli ügyféltől kapnak megrendelést, és időt adnak a másik vállalkozásnak arra, hogy közbelépjen, amennyiben fel kívánja venni a kapcsolatot az ügyféllel. Ugyanilyen módon piacfelosztásnak fog minősülni, ha egy vállalkozás azt ígéri, hogy a neki juttatott területen kívül nem fog reklámtevékenységet, illetve promóciót végezni (aktív eladások) – bár ez nem tekinthető abszolút tilalomnak.

Az Egyesült Államok antitröszt joga kiváló példákkal szolgál ebben a tekintetben. A *United States v. Sealy, Inc.*-ügyben⁶³ és a *US v. Topco Associates*-ügyben⁶⁴ a felek értékesíthettek a nekik juttatott területen kívül, az egyetlen korlátozás az volt, hogy a területen kívül nem használhatták a Topco márkajelet. A *US v. Cooperative Theatres*-ügyben⁶⁵ a felek abban állapodtak meg, hogy tartózkodnak attól, hogy a másik területéről aktív módon ügyfeleket szerezzenek. Az Egyesült Államok hatodik kerületi fellebbviteli bírósága (*US Court of Appeals of the Sixth Circuit*) megállapította, hogy az aktív eladások tilalma (*no-solicitation* megállapodás) kétségtelenül ügyfélfelosztási (tehát piacfelosztási) megállapodásnak minősültek, ami az antitröszt jogban *per se* jogellenes. A *Blackburn and Green v. Sweeney and Pfeifer*-ügyben⁶⁶ két ügyvédi iroda állapodott meg abban, hogy nem reklámoznak egymás területén, noha a megállapodás nem zárta el őket attól, hogy egymás területén jogi szolgáltatásokat nyújtsanak. Az Egyesült Államok hetedik kerületi fellebbviteli bírósága (*US*

.....
⁶¹ 77. és 95. pont.

⁶² 93. pont.

⁶³ *United States v. Sealy, Inc.*, 388 U.S. 350 (1967).

⁶⁴ *United States v. Topco Associates*, 405 U.S. 596 (1972).

⁶⁵ *United States v. Cooperative Theatres of Ohio, Inc.*, 845 F.2d 1367 (6th Cir.1988).

⁶⁶ *Thomas Blackburn and Raymond T. Green v. Charles Sweeney, Jr. and Daniel H. Pfeifer*, 53 F.3d 825 (1995).

Court of Appeals of the Seventh Circuit) úgy vélte, hogy ez a reklámtilalmi megállapodás versenyellenes piacfelosztásnak minősül, és automatikusan tiltott, tehát *per se* jogellenes.

Úgy tűnik, hogy gazdasági-piaci szempontból nincs érdemi különbség ezen megállapodások és a *Hoffmann-La Roche & Novartis*-ügyben megvalósított, két versengő termék közötti helyettesíthetőség csökkentésére irányuló közös kommunikációs kampány között. Az ügyben a versenytársak számára valószínűleg ez volt az egyetlen módja annak, hogy a két piacot egymástól izolálják. Nagyon szerencsétlen, hogy az Európai Bíróság ahelyett, hogy a piacfelosztás fogalmát használta és fejlesztette volna annak érdekében, hogy ezt a gyakorlatot megtiltsa, sommás módon nyilvánította versenyjogellenesnek a kommunikációs kampányt, és ezáltal tovább csökkentette a versenyellenes célon alapuló elemzés konzisztenciáját és kiszámíthatóságát. Az ítélet tankönyvi példája annak, hogy az *Allianz*-doktrína a maga túlegyszerűsített, szubtilitást nélkülöző megközelítésével hogyan akadályozza a versenyellenes cél már létező kategóriáinak fejlődését, és hogyan károsítja a versenyjogi elemzést.

A NEM NEVESÍTETT VERSENYELLENES CÉL KÁRSZÁMLÁJA

A versenyellenes cél új fogalma értelmében ez a jogintézmény nem jelent kategóriaépítő elvet: mindig esetről esetre, az eset összes körülményét figyelembe véve kell megvizsgálni, hogy vajon az adott megállapodás versenyellenes természetű-e, és ennek keretében egy leegyszerűsített, sommás hatáselemzést kell elvégezni. Az *Allianz*-ügyet követő esetjogban az Európai Bíróság ugyan erőteljesen hangsúlyozta, hogy a versenyjogban a versenyellenes cél szerinti minősítés a kivétel, és a hatáselemzés a főszabály, és ezért a versenyellenes cél fogalmát szűken kell értelmezni, nem vontatta vissza az *Allianz*-ügyben lefektetett elvet (a versenyellenes cél esetről esetre történő vizsgálata). Ezzel a versenyellenes célú és hatású megállapodások közötti határvonal nagyon elmosódott.

A fenti megközelítés számos kritikával illelhető. A versenyellenes cél lényege éppen az, hogy nem teszi szükségessé semmilyen piacelemzés elvégzését, ami által előreláthatóság és kiszámíthatóság teremthető. A versenyjogban nagyon kevés az olyan szabály, amelynek alkalmazása világos, jogilag többé-kevésbé egzakt. Ezek egyike (volt) a versenyellenes cél. A piacelemzés megkövetelése – még ha az sommás is – éppen ennek a jogintézménynek a lényegét veszi el, amely szerint nincs szükség esetről esetre történő vizsgálatra, illetve az eset összes körülményének figyelembevételére annak eldöntéséhez, hogy a megállapodásnak van-e versenyellenes célja. A versenyjogi hatáselemzés időigényes, költséges, és legfőképp bizonytalan gondolati művelet. A versenyszabályozás sajnos nem képes absztrakt jelleggel ennél egyértelműbb általános mércét adni; be kell érjünk tehát ezzel. Ugyanakkor a versenyjog megpróbálja elválasztani a versenyjogi ingoványtól azokat a megállapodásokat, amelyek megítélése egyértelmű, és amelyekről megfelelő bizonyosság-

gal megállítható, hogy azok tiltottak (versenyellenes célúak) vagy jogszerűek (lásd például csekély jelentőségű megállapodások, csoportmentesség). Kevés egyértelmű rendelkezés van a versenyjogi anyagi jogban; ezek közül az egyik a versenyellenes célú megállapodások intézménye.

A versenyellenes cél intézményének működése korábban kategóriaépítésen alapult. A versenyellenes cél általános fogalma alapján a gyakorlat kidolgozott bizonyos kategóriákat – például az árörögzítést, a piacfelosztást. A konkrét ügyekben nem azt kellett vizsgálni, hogy egy adott megállapodás megfelel-e a versenyellenes cél cseppfolyós, alkalmazásában előreláthatatlan fogalmának, hanem azt, hogy az beletartozik-e valamelyik, az általános fogalom alapján kidolgozott kategóriába. Ugyanez a működési mechanizmusa – majd egy évszázada – az amerikai antitröszt jog *per se* szabályának, amely többé-kevésbé az európai versenyellenes cél megfelelőjének tekinthető. Amennyiben esetről esetre, az ügy összes körülménye alapján kell vizsgálni a versenyellenes célt, akkor ez értelmetlenül kiszámíthatatlanná teszi a rendszert. Kiszámíthatatlanná, mivel az általános fogalom alapján ma nem jósolható meg előre kellő bizonyossággal, hogy egy megállapodás versenyellenes célúnak minősülne-e, vagy sem. Ez pedig azért értelmetlen, mivel a hatások elemzésére, a megállapodás körülményeinek és kontextusának teljes körű vizsgálatára van lehetőség a versenyjogban, a hatás alapján megítélendő megállapodások körében; a versenyellenes célú megállapodások intézményének éppen az lenne a lényege, hogy ilyen hatáselemzésre nincs szükség. A versenyellenes célú megállapodások megkülönböztetésének lényege (és érdeme), hogy nem kell vizsgálni a megállapodás piaci kontextusát. Természetesen a kontextus figyelembevétele a megállapodás értelmezése szempontjából fontos; a jelen esetben azonban ennél többre nem kerülhet sor: nem kell megvizsgálni a piac kiterjedését, meghatározni az érintett piacot, kiszámítani a piaci részesedést stb. Ha ennek a piaci kontextusnak a vizsgálata nem kerülhető el, mert csak a piaci kontextus alapján állapítható meg, hogy egy megállapodás versenyellenes célú-e vagy sem, akkor a jogintézmény értelme veszik el.

Azt is meg kell jegyezni, hogy míg a versenyellenes célúvá történő minősítés következményei hatalmasak (azonnali marasztalás, magasabb bírság stb.), addig ebben a tekintetben elegendő egy sommás piacelemzés.

Végül utalni kell arra, hogy ez a megközelítés a versenyjogi elemzés koherenciájának és a kiszámíthatóság feláldozásáért cserébe túl sok előnyt nem tud felmutatni: a versenyellenes célúvá történő minősítés, bár kétségtelenül egyszerűbbé teszi a versenyhatóság, illetve polgári perben a felperes helyzetét, annyiban nem perdöntő, hogy a versenyellenes céllal nem rendelkező megállapodásokat (tényleges vagy lehetséges) hatásuk alapján kell megítélni.

A versenyellenes cél új felfogásának az egyik első (szükségtelen) áldozata az Európai Bizottság új *de minimis* közleménye volt (EB [2014]). A korábbi közlemény (EB [2001]) egy kiszámítható rendszert tartalmazott: meghatározott bizonyos piaci részesedési küszöbököt (horizontális megállapodások esetén 10 százalék, vertikális megállapodások esetén 15 százalék), amelyek alatt egy megállapodás

csékély jelentőségűnek minősült, és tartalmazott egy kimerítő felsorolást azokról a megállapodástípusokról (horizontális árkartell, horizontális piacfelosztás stb.), amelyekre akkor sem vonatkozik a *de minimis* menedéke, ha e küszöbszámok alatt vannak.⁶⁷ A versenyellenes célú és ezáltal a csékély jelentőségű megállapodások kedvezményéből nem részesülő megállapodások taxációja egy negatív (vagy fordított) ellenőrző listát jelentett: ha egy megállapodás nem volt a listán szereplő egyik kategóriába sem sorolható, akkor a csékély jelentőség kedvezménye érvényesült.

Az *Allianz*-doktrína megszüntette ezt az előreláthatóságot. Az új közlemény, tekintettel arra, hogy a versenyellenes cél elvesztette egzakt jellegét, nem képes ilyen biztos támpontot adni: rendelkezése szerint a piaci részesedési küszöbszámok alatt a megállapodások csékély jelentőségűnek minősülnek, kivéve, ha versenyellenes célúak, ez utóbbit azonban csak esetről esetre, az összes körülmény vizsgálatával lehet megállapítani. A közlemény által adott felsorolás nem kimerítő, csak példálózó.⁶⁸ Bár az Európai Bizottság elfogadott egy iránymutatást a versenyellenes cél értelmezéséről, amely segítséget nyújt a *de minimis* közlemény alkalmazásához, de ez is csak példálózó felsorolást tartalmaz (illetve tartalmazhat) (EC [2014] 5. o.). Ez jelentős mértékben csökkenti a csékély jelentőségű megállapodások menedékének értékét (Nagy [2015]).

A versenyellenes cél új fogalmának értékelése során figyelembe kell venni az európai uniós versenyjog alkalmazásának decentralizált jellegét (EB [2016]), és hogy az uniós szinten akár plauzibilisnek is tűnő megoldásokat egy heterogén, decentralizált rendszerben kell alkalmazni, amely nem okvetlenül fogja ezt az intézményt a maga cizelláltságában alkalmazni. Az Európai Bíróság a *Cartes bancaires*-ügyben⁶⁹ hozott ítéletében világossá tette: a versenyellenes cél a kivétel, és megszorítóan, szűken kell értelmezni, és nem tölthet be kényelmi funkciót. Ezért az európai uniós versenyjog megközelítése úgy foglалható össze, hogy a korábban versenyellenes célúnak tekintett

⁶⁷ EB [2001] 2. pont. Lásd az Európai Bíróság Expedia ügyben hozott ítélete, amelyben a Bíróság megerősítette, hogy a versenyellenes célú megállapodások a piaci részesedésre tekintet nélkül tiltottak. C-226/11. sz. *Expedia Inc. kontra Autorité de la concurrence*-ügyben hozott ítélet, ECLI: EU:C:2012:795.

⁶⁸ Az EB [2014] 13. pontja így szól:

„A Bíróság 2. pontban említett pontosítására figyelemmel, e közlemény nem terjed ki az olyan megállapodásokra, melyeknek célja a belső piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása. A Bizottság tehát nem alkalmazza a 8., 9., 10 és 11. pontban meghatározott piaci részesedési küszöbök által létrehozott védett kikötőt ezekre a megállapodásokra. Ami például a versenytársak közötti megállapodásokat illeti, a Bizottság nem alkalmazza az e közleményben meghatározott elveket különösen az olyan korlátozásokat tartalmazó megállapodásokra, amelyek közvetlen vagy közvetett célja a) az árak rögzítése termékek harmadik személyeknek történő értékesítése során; b) a kibocsátás vagy az értékesítés korlátozása; vagy c) a piacok vagy a fogyasztók körének felosztása. *Hasonlóképpen*, a Bizottság nem alkalmazza az e piaci részesedési küszöbök által létrehozott védett kikötőt azokra a megállapodásokra, amelyek a jelenlegi vagy jövőbeni bizottsági csoportmentességi rendeletekben felsorolt különösen súlyos korlátozások bármelyikét tartalmazták, és amelyek esetében a Bizottság úgy tekinti, hogy céljuknál fogva általában korlátozzák a versenyt.” (A szerző kiemelése.)

⁶⁹ *Groupement des cartes bancaires kontra Bizottság*-ügyben hozott ítélet.

megállapodások listája érintetlen marad, ezen a körön kívül pedig kivételesen lehet egy megállapodást versenyellenes célúnak tekinteni, amennyiben nyilvánvaló, hogy annak mindig vagy majdnem mindig versenyellenes hatása van.

Ezzel szemben a magyar versenyjogban a versenyellenes cél egy rendkívül tág alkalmazási kört nyert, amit felerősít a lehetséges hatás eshetőleges hatásként történő felfogása (az ezzel kapcsolatos gyakorlat elemzését lásd alább a versenyellenes hatások vizsgálata körében). A GVH törekvése érthető: a versenyhatóság szereti minél több megállapodásra ráfogni, hogy az versenyellenes célú, mivel ilyenkor nem kell azzal vesződni, hogy bebizonyítsa: a megállapodásnak valóban versenyellenes hatásai vannak vagy lehetnek. Nehezebben érthető azonban a magyar bírósági gyakorlat, amely adott esetben a versenyjogi specializáció hiányából fakadó puha bírósági kontroll következményeire is rámutathat. Ezt jól szemlélteti az Európai Bíróság *Allianz*-ügyben hozott előzetes döntésének eredőjeként hozott kúriai ítélet: a Kúriának ugyanis meg kellett vizsgálni, hogy az ügy összes körülménye alapján a vizsgált megállapodás versenyellenes célúnak minősül-e, és ezt egy kifejezetten sommás indoklással zárta rövidre.⁷⁰ Wahl főtanácsnok *Cartes bancaires*-ügyben nagyon plasztikusan hívta fel erre a kockázatra a figyelmet: a versenyellenes cél fogalma tekintetében

- ♦ „az óvatosság annál is inkább szükséges, mivel a Bíróság által kialakítandó elemzési keret mind a Bizottság, mind a változó paramétereken alapuló érzékenységgel és szakértelemmel rendelkező nemzeti versenyhatóságok számára kötelező lesz.”⁷¹

Az *Allianz*-doktrína további áldozatát jelentik a közös értékesítési megállapodások és konzorciumok. Noha több tagállami bíróság elzárkózott attól, hogy ezeket az együttműködések versenyellenes célúnak minősítse (*Cazzato* [2013], *Berthol-Balladur–Anselin* [2014]), a közelmúltban a dán (*Klöcker* [2015]) és a norvég versenyhatóság (*Klevstrand* [2015]) konkrét ügyekben versenyellenes célúnak nyilvánított konzorciumokat. A norvég határozat, az *Ski Taxi és társai*-ügy, az EFTA Bíróságot is elérte,⁷² amely, meglepő módon, arra a következtetésre jutott, hogy a piaci körülményeken (például a piac szerkezetén) múlik vajon egy konzorcium célját tekintve versenyellenesnek tekintendő-e, ezért esetről esetre kell vizsgálni, hogy az részesülhet-e hatáselemzésben. Az EFTA Bíróság szerint az erőforrások egyesítésén alapuló konzorcium és közös ajánlattétel versenyellenes célúnak tekinthető, ha az „elegendő károsági fokot mutat”, figyelembe véve az együttműködés tartalmát, célját és azt a gazdasági és jogi környezetet, amelynek részét képezi. Az említett háttérértékelése keretében figyelembe kell venni továbbá az érintett termékek vagy szolgáltatások jellegét, valamint az érintett piac vagy piacok működésének és szerkeze-

⁷⁰ Kúria Kfv.II.37.268/2013/8. sz. ítélete.

⁷¹ 59. pont.

⁷² E-3/16. sz. *Ski Taxi SA, Follo Taxi SA és Ski Follo Taxidrift AS és Norvégia*-ügyben hozott ítélet [2016] EFTA Ct. Rep. 1002.

tének tényleges feltételeit.⁷³ Az esetről esetre történő értékelés következményeként az EFTA Bíróság a versenyellenes célt ténykérdésnek tekintette, amelyet a nemzeti bíróságnak kell megválaszolnia.

Ez azt jelenti, hogy a hagyományosan hatástípusú megállapodásoknak tekintett közös értékesítéshez és konzorciális együttműködéshez kapcsolódó versenyjogi kockázatok jelentős mértékben megnöttek, figyelembe véve, hogy elmosódott a határ a versenyellenes célú és a hatás alapján megítélendő közös értékesítés között. Míg ez a bizonytalanság a hatáselemzés természetes velejárója, a versenyellenes célnak éppen az a lényege, hogy elkerüli ezt a bizonytalanságot. Emellett, e megközelítés értelmében, a cél és hatás közötti választásra azt követően kerül sor, hogy az ügy körülményei megvizsgálásra kerültek; ennek során az ügy összes körülményét figyelembe kell venni, azonban csak sommás módon. A bíróság által relevánsként felsorolt körülmények végső soron azok a szempontok, amelyeket a hatáselemzés során figyelembe kell venni, azzal a nagyon fontos és alapvető különbséggel, hogy a megállapodás versenyellenes céljának vizsgálata során ezeket a tényezőket nem kell részletes vizsgálatnak alávetni. Ezzel a vizsgálat összemosza a versenyjogi elemzés két oldalát: a bemeneti oldalt, amelynek célja annak eldöntése, hogy cél- vagy hatásalapú elemzést kell-e lefolytatni, és a kimeneti oldalt, amely az elemzés eredményét jelenti. Ha hatáselemzést kell végezni, és az pozitívnak bizonyul, ez azt jelenti, hogy a megállapodás versenyellenes hatású. A hatáselemzés nem juthat arra a következtetésre, hogy azt nem is kellett volna elvégezni, mert a megállapodást már eleve versenyellenes célúnak kellett volna tekinteni.

Az *Ski Taxi és társai*-ügyben hozott ítélet utat nyit a nemzeti versenyhatóságok számára, hogy egyébként legitim együttműködések versenyellenes célúvá nyilvánítsanak, ha egy rövid, sommás elemzést követően azokat nem találják szimpatikusnak. Ki kell emelni, hogy a közös értékesítés ez idáig legitim együttműködési formának minősült, amely a piaci körülmények függvényében versenybarát hatású lehetett, tekintettel arra, hogy gyakran lehetővé teszi a vállalkozások eszközeinek egyesítését, a közöttük lévő szinergiák kihasználását, méretgazdaságossági és választékgazdaságossági előnyök elérését. Ezek az együttműködési formák nagyon gyakran lehetővé teszik a kis- és középvállalkozások számára, hogy együttműködjenek, és a nagyvállalatok reális versenytársaiként lépjenek fel. Természetesen, a közös értékesítésnek negatív hatásai is lehetnek a versenyre nézve, ezek azonban csak akkor állapíthatók meg, ha az együttműködést részletes piacelemzésnek vetjük alá.

Az *Allianz*-doktrína további áldozata a horizontális piacfelosztás mint a versenyellenes cél egyik hagyományos kategóriája. A fentiekben kifejtetteknek megfelelően, a *Hoffmann-La Roche & Novartis*-ügyben az Európai Bíróság, ahelyett hogy azonosította volna az előtte fekvő atipikus piacfelosztást, és azt akként értékelte volna, a versenyellenes cél általános fogalma alapján marasztalta el a megállapodást. Az ítélet tankönyvi példája annak, hogy az *Allianz*-doktrína szofisztikáltságtól nem terhelte megközelítése hogyan akadályozza a versenyjogi elemzés fejlődését.

⁷³ 101. pont.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Köztudomású, hogy a versenyjogi szabályok alkalmazását át- meg áthatja a közgazdaságtan: a megállapodások nagy része csak annak hatása alapján ítéltető meg – egy fúzió (összefonódás) elfogadhatósága csak piacelemzés alapján, egy erőfölényes vállalkozás magatartásának visszaélészerűsége (sőt magának az erőfölénynek a fennállta) jellemzően csak a piaci kontextus részletes elemzése alapján állapítható meg. Ez óriási bizonytalansággal terheli a versenyjogi jogalkalmazást, és komoly jogbiztonsági problémákat vet fel. A vállalkozások piaci magatartásuk kialakítása során nagyon nehezen tudnak megfelelni az „attól függ” szabályoknak. Ez a bizonytalanság azonban a piac illetén és ilyen átfogó szabályozásának szükségszerű velejárója, hiszen a sommás szabályok használata minden bizonnyal sokkal nagyobb társadalmi károkkal járna, mint amilyeneket a jogalkalmazási és megfelelési bizonytalanság okoz. A túlzott jogérvényesítésben rejlő hibák (*false positives*) megelőzése – vagyis az olyan helyzetek elkerülése, ahol a versenyjogi jogalkalmazás a versenyt nem károsító, sőt azt esetleg előmozdító magatartásokat tilt – azt indokolja, hogy a piaci kontextust átfogó vizsgálatnak vessük alá. Az átfogó piaci vizsgálat úgy növeli a helyes döntések esélyét (és csökkenti a rossz döntések kockázatát), hogy nem növeli az alulértékesítést (*false negatives*), tehát annak esélyét, hogy a versenyjogot nem alkalmazzák olyan esetekben, amikor viszont kellene. Ilyen irányú hatást a versenyjogi hatáselemzés csak abban az értelemben válthat ki, hogy míg a versenyhatóság erőforrásai végesek, a hatáselemzés jelentős – legalábbis a céltípusú megállapodások megítélésénél jelentősebb – erőforrásokat igényel, így költségesebb. Ezt a szempontot a versenyjog elismeri, de csak olyan megállapodások esetén, ahol a túlzott jogérvényesítésben rejlő hibák (*false positives*) kockázata elhanyagolható: ezek azok a megállapodások, amelyek mindig vagy majdnem mindig károsak a versenyre nézve.

A fentiekre tekintettel, a versenyjogban különösen nagy értéket képviselnek a konkrét fogódzót adó szabályok, amelyeket tisztán „jogi módszerekkel” lehet alkalmazni, és amelyek érdekében nem kell a piaci kontextust megvizsgálni. Ezen fogódzók egyik körét jelentik a versenyjogi menedékek („*safe harbours*”), amelyek segítségével többé-kevésbé pontosan lehatárolható a versenyszabályokat biztosan nem sértő megállapodások egy bizonyos köre. Ilyenek a csekély jelentőségű megállapodásokra vonatkozó szabály és a csoportmentességi rendeletek. Fordított módon azonban ugyanilyen bizonyosságot ad a „versenyellenes cél” intézménye: ennek segítségével azon megállapodások határolhatók körül, amelyek megkötésétől mindig tartózkodni ildomos, noha ezen a körön kívül is található szép számmal versenyjogellenes megállapodások. Amennyiben azonban egy vállalkozás nem köt versenyellenes célú megállapodást, bízhat benne, hogy elkerüli a versenyjog által jelentett legnagyobb bírságfenyegetettséget.

Javaslatom szerint a versenyellenes cél egy kategóriaépítő mechanizmus, amelynek – ennek megfelelően – csak nevesített esetei lehetnek. A célvizsgálat ugyan kiterjed a kontextus (háttér) vizsgálatára, ez azonban nem jelent hatáselemzést (sem részletes, sem sommás formában), ilyenkor a kontextus csak annyiban releváns, hogy a megáll-

lapodást értelmezni, gazdasági funkcióját megérteni tudjuk. Ebben a vonatkozásban különbséget kell tenni a hagyományos jogi eszközökkel vizsgálható tényállásbeli kontextus és a közgazdasági eszközökkel vizsgálható hatásokból felépülő piaci kontextus között. A versenyellenes célú megállapodások azonosítása során kulcsfontosságú lehet a járulékoság kérdése, amikor a vállalkozások arra hivatkoznak, hogy a megállapodás nem irányul közvetlenül valamilyen versenykorlátozásra (árak rögzítése, piac felosztása), hanem egy olyan legitim célt követő együttműködés, amely közvetetten, „mellékhatásként” versenyellenes következményekkel is járhat. Ilyenkor meg kell vizsgálni a tényállásbeli kontextust annak megítéléséhez, hogy valóban fennáll-e járulékoság vagy az alaptalan, és a vállalkozások az erre vonatkozó üres hivatkozással akarják versenyellenes összejátszásukat palástolni. Erre számos gyakorlati példát lehet hozni.

Egy közös értékesítési megállapodás lényege, hogy a vállalkozások erőforrásait érdemben egyesítik, a közöttük lévő szinergiákat kihasználják. Bármely kartell esetén lehet azt állítani, hogy a felek közös értékesítésben állapodtak meg, amely értelemszerűen közös árakat tartalmaz. Az árkartellt azonban megkülönbözteti a közös értékesítéstől, hogy ilyenkor az árakra vonatkozó megállapodáson kívül a vállalkozások között más együttműködés nincs, erőforrásait nem egyesítik, nincs közösen végzett tevékenység. Amennyiben vállalkozások arra hivatkoznak, hogy közös értékesítést hoztak létre, meg kell vizsgálni ennek hátterét, azaz, hogy ez valóban az erőforrások egyesítésén alapuló közös értékesítés, vagy az erre való hivatkozás visszaélészerű, és a vállalkozások között nincs valós közös tevékenység, csupán egy árkartellt próbálnak palástolni ezzel. Ebben a vonatkozásban a versenyellenes cél megállapítása szempontjából nem az a kérdés, hogy mi az együttműködés piaci hatása, hanem az, hogy itt valódi közös értékesítésről van-e szó vagy egy árkartell palástolásáról.

A szabadalmi egyezségek európai bírósági gyakorlata szintén jól szemlélteti a fenti distinkciót. Nem attól válik versenyellenes célúvá egy szabadalmi egyezség, hogy versenyellenes hatása van, hanem attól, hogy nem kapcsolódik érdemi szabadalmi jogvitához. A fenti értelemben volt releváns a megállapodás háttere a *Generics, GlaxoSmithKline és társai*-ügyben.⁷⁴ Leegyszerűsítve: ha a piacfelosztás egy valós szabadalmi jogvita rendezésének közvetett következménye, akkor az az utóbbihoz képest járulékos, ezért nem tekinthető versenyellenes célú megállapodásnak. Az érvényes szabadalom következménye, hogy a generikusgyógyszer-gyár nem tud belépni a piacra, ez nem a felek közötti megállapodás eredménye. Ha a szabadalommal kapcsolatos jogvita érdemi (tehát a felek nem annak érdekében kreálták, hogy egy piacfelosztást palástoljanak vele), akkor ez a megállapodás nem versenyellenes célú.

Ugyanez a módszer érzékelhető a *Pierre Fabre*- és a *Coty*-ügyben:⁷⁵ amennyiben az adott korlátozás a szelektív forgalmazás összefüggésében objektíve indokolható,

⁷⁴ C307/18. sz. *Generics, GlaxoSmithKline és társai* ügyben 2020. január 30-án hozott ítélet.

⁷⁵ C-439/09. sz. *Pierre Fabre*-ügyben 2011. október 13-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2011:649.; C-230/16. sz. *Coty*-ügyben 2017. december 6-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2017:941.

járlékos korlátozásként elfogadható lehet, azonban ilyen legitim cél hiányában automatikusan tiltott. Objektív indokoltság hiányában ugyanis nem állhat fenn a járlékosság: a vállalkozás ugyan hivatkozik egy legitim célra, de en cél és a korlátozás között nincs eléggé egyértelmű tartalmi kapcsolat.

Hasonló módszertannal találkozunk a *Wouters*-ügyben,⁷⁶ ahol az Európai Bíróság az érintett korlátozást egy közérdekű cél (szakmaetikai szabályozás) összefüggésében vizsgálta. A releváns kérdés az volt, hogy vajon ez a szakmaetikai cél legitim (versenyjogilag értékelhető és elfogadható), és a korlátozás járlékos-e ezen célhoz képest.

Látható, hogy a fenti példákban a kontextus merőben mást jelent, mint a hatás-elemzés. Nem a hatásokból felépülő piaci kontextusról van szó, hanem olyan körülményekről, amelyek hagyományos jogi módszerekkel, a piaci hatások vizsgálata nélkül értékelhetők. A titokban kötött durva kartellek körén kívül a megállapodás háttérének és ilyen értelemben vett kontextusának megvizsgálása nem spórolható meg, hiszen csak ez alapján tudjuk eldönteni, hogy itt „csupas” árkartellról, piacfelosztásról van-e szó, vagy az valamilyen legitim együttműködés járléka. Ha pedig a vállalkozások a korlátozás járlékosságára hivatkoznak, érdemben meg kell ítélni, hogy ott valóban fennáll-e ilyen együttműködés, vagy ez csupán egy mondvacsinált ok. A kontextus minden ezen túli vizsgálata azonban inkonzisztens és ellentétes a versenyellenes cél jogpolitikai indokával.

Álláspontom szerint a versenyellenes céllal, illetve a versenyellenes cél és hatás közötti különbséggel kapcsolatos dilemma abból fakad, hogy a cél és a hatás közötti bináris különbségtétel nem tükrözi (nem is tükrözheti) vissza az egyes megállapodások közgazdasági összefüggéseit és gazdasági versennyel kapcsolatos kockázatait. Az egyes megállapodások versenyellenes és versenybarát vonatkozásai tekintetében ugyanis egy csúszóskála szerinti helyzettel állunk szemben (*Dömötörfy és szerzőtársai* [2020]): bizonyos megállapodások komoly veszélyt jelenthetnek a versenyre nézve, és mivel a közgazdasági elemzés megközelítése eleve bizalmatlanabb, nyomósabb érvek kellene azok igazolására; más megállapodások esetében ezek a veszélyek eleve elenyészőek, és ezért egy kevésbé rigorózus bizonyítás is elegendő lehet. Egy hasonlattal élve, azt is mondhatnánk, hogy a megállapodások a piaci verseny szempontjából nemcsak feketék és fehérek, hanem a szürke minden árnyalatát felvonultató spektrumon helyezkednek el. Ezt a fokozatosságot kell a joggyakorlatnak valahol egy bináris logikával elvágnia: a skála egyik felén szereplő megállapodások céltípusúak, míg a másik részén szereplő megállapodások hatástípusúak.

Szerencsére azonban a kartelljog szerkezete nem zárja ki ezt a csúszóskála szerinti megközelítést. A joggyakorlat a versenyellenes cél cseppfolyósításával éppen erre a feszültségre reagál. Természetesen vannak olyan megállapodások, amelyek

⁷⁶ C-309/99. sz. *J.C.J. Wouters, J. W. Savelbergh & Price Waterhouse Belastingadviseurs BV kontra Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten*-ügyben 2002. február 19-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-1577. o.). Az üggyel kapcsolatban lásd *Andrews* [2002], *Denman* [2002], *Deards* [2002], *Ahern* [2007].

fehérek és vannak olyanok, amelyek feketék. Versenyjogi nyelvezetre lefordítva ezt a hasonlatot: vannak olyan megállapodások, amelyek mindig vagy szinte mindig versenyellenesek, mint például a versenytársak közötti piacfelosztás és árkartell, és vannak olyan megállapodások, amelyeket mindig hatásuk alapján érdemes megítélni, és jellemzően elfogadhatók, mint például a kutatás-fejlesztési együttműködés. Nagyon sok megállapodás (talán a legtöbb megállapodás) azonban a fekete és a fehér közötti átmenet különböző árnyalatait jeleníti meg, még akkor is, ha a versenyjog azt követeli meg, hogy a megállapodásokat (legalábbis az elemzés első lépésében) a fekete vagy fehér kategóriába soroljuk. Ezért a két véglet között elhelyezkedő megállapodások a szürke szinte minden árnyalatát magukon viselik, és nem lehet őket az egyik vagy a másik csoportba elhelyezni. A joggyakorlat által elkövetett hiba nem is abban áll, hogy megpróbál teret adni a csúszóskála szerinti értékelésnek, hanem abban, hogy ezt a szürke kategóriát – a nem nevesített kategória formájában – a versenyellenes cél körében helyezte el. Ebben szerepet játszhatott az, hogy a versenyjogi hatáselemzés nem strukturált, hanem a sötétszürke színű megállapodások esetén is elviekben azt követeli meg, mint a világosszürke megállapodások esetén. Ennek pedig az lett a következménye, hogy a versenyhatóság megpróbálta az elemzést még inkább a versenyellenes cél irányába elmozdítani, és ráfogni ezekre a sötétszürke megállapodásokra, hogy azok valójában feketék.

Álláspontom szerint ennek a megközelítésnek az a hibája, hogy a csúszóskála szerinti valóság és a dualitáson alapuló versenyjogi dogmatika közötti feszültséget nem a versenyellenes cél fogalmának cseppfolyósításával kellett volna megoldani, hanem a versenyellenes hatásokra vonatkozó hatáselemzés strukturálásával. A versenyellenes hatások bizonyítása esetén a hatások igazolásával szembeni standardok szigorúságát attól is függővé kellene tenni, hogy az adott megállapodás milyen versenyellenes kockázatokat hordoz magában. A hatáselemzés ilyen formában használhat vélelmeket vagy eltérő bizonyítási-bizonyítottági szinteket. A csúszóskála szerinti megközelítésnek legitim szerepe van a versenyjogi elemzésben, azonban kizárólag a hatásvizsgálat körében. Szemléletes példa erre a vertikális versenysemlegességi kikötés, amelyet sokan olyan hatástípusú megállapodásnak szoktak tekinteni, amely közel áll a versenyellenes célhoz,⁷⁷ tehát a hatáselemzésnek a versenyellenes célhoz közelebbi részén található. Bár ezek a megállapodások hatástípusúak, a versenyjogi elemzés kissé bizalmatlanabb velük szemben, mint például a kutatás-fejlesztési együttműködés keretében elfogadott korlátozásokkal szemben. A Bizottság vertikális iránymutatása értelmében, az ötéves időtartamot meghaladó vertikális versenytilalmi kikötések (illetve az ennél rövidebb időtartamú kikötések, amennyiben azokban erőfölényes vállalkozás vesz részt) valószínűleg versenyjogellenesek, ezt a vélelmet meg lehet dönteni (és gyakran meg is döntik a vállalkozások), ehhez azonban nyomós érvek szükségesek.

⁷⁷ Van olyan szakirodalmi álláspont, amely – véleményem szerint hibásan – a vertikális versenytilalmi megállapodásokat versenyellenes célúnak tekinti (Goyder [2005] 27. o.).

- ◆ „(...) Minél magasabb a szállító lekötött piaci részesedése, azaz az egyedüli márka kikötésére vonatkozó kötelezettség alapján értékesített termékeinek piaci részesedése, annál nagyobb a kizárás valószínűsége. Hasonlóképpen, minél hosszabb az egyedüli márka kikötésére vonatkozó kötelezettség időtartama, annál valószínűbb a jelentős kizárás fennállása. Az erőfölénnyel nem rendelkező vállalkozások által egyedüli márka kikötésére vonatkozóan egy évnél rövidebb időre vállalt kötelezettségek általában nem tekintendők úgy, hogy érzékelhető versenyellenes hatásokat vagy összességében negatív hatásokat váltanának ki. Az erőfölénnyel nem rendelkező vállalkozások által egyedüli márka kikötésére vonatkozóan egy és öt év közötti időtartamra vállalt kötelezettségek esetében általában a versenyellenes és a versenyt támogató hatások megfelelő kiegyensúlyozása szükséges, míg az öt évet meghaladó egyedüli márka kikötésére vonatkozó kötelezettségeknél a beruházások legnagyobb része esetén feltételezhető, hogy e kötelezettségek nem szükségesek az állított hatékonyságnövelés megvalósításához, illetve a hatékonyságnövelés nem ellensúlyozza kellő mértékben kizáró hatásukat. Az egyedüli márka kikötésére vonatkozó kötelezettségek nagyobb valószínűséggel eredményeznek versenyellenes kizárást, ha azokban erőfölényben lévő vállalkozások vesznek részt.” (Kiemelés tőlem – EB [2010b] 133. bek.)

IRODALOM

- AHERN, D. [2007]: Case Comment, *Hemat v The Medical Council: the Wouters Legacy revisited*. *European Competition Law Review*, Vol. 28. No. 6. 366–370. o.
- ANDREWS, P. [2002]: Self-regulation by professions – the approach under E.U. and U.S. competition rules. *European Competition Law Review*, Vol. 23. No. 6. 281–285. o.
- AUFAURE, F.–ANCELIN, O. [2018]: The EU Court of Justice rules that the dissemination of misleading information is a restriction by object and excludes exemption under Article 101 §3 TFEU (Roche/Novartis). *e-Competitions Bulletin*, Art. N° 86139.
- BERTHOL-BALLADUR, L.–ANSELIN, Y. [2014]: The Paris Court of appeal partially annuls the Competition Authority’s decision in the packaged flour case due to the lack of by object infringement in its national component (France Farine, Bach Müle). *e-Competitions Bulletin* November, Art. N° 72338.
- BORK, R. H. [1978]: *The Antitrust Paradox*. Free Press, New York.
- BROADHURST, P. [2015]: The EU Court of Justice provides guidance on the notion of restriction by object in the context of commercial lease contracts (Maxima Latvija). *e-Competitions Bulletin*, Art. N° 76933.
- CAZZATO, C. E. [2013]: The Italian Regional Administrative Court of First Instance partially annuls the decision of the Competition Authority in a public procurement case (2iGas Infrastruttura, E.ON Rete, Linea Distribuzione). *e-Competitions Bulletin*, Art. N° 54772.
- CSERES KATALIN J.–SZILÁGYI PÁL [2013]: The Hungarian Car Insurance Cartel Saga. Megjelent: *Rodger, B. (szerk.): Landmark Cases in Competition Law – Around the World in Fourteen Stories*. Kluwer Law International, 145–166. o.

- DEARDS, E. [2002]: Case Comment, Closed shop versus one stop shop: the battle goes on. *European Law Review*, Vol. 27. No. 5. 618–627. o.
- DENMAN, D. [2002]: Case Comment, European Court of Justice: anti-competitive agreements – professional rules – Netherlands Bar. *European Competition Law Review*, Vol. 23. No. 6. N73.
- DÖMÖTÖRFY BORBÁLA TÜNDE–KISS BARNABÁS SÁNDOR–FIRNIKSZ JUDIT: Látszólagos dichotómia? Versenykorlátozó cél és hatás vizsgálata az uniós versenyjogban, különös tekintettel a Budapest Bank ügyre. Megjelent: *Valentiny Pál–Nagy Csongor István–Berezvai Zombor* (szerk.): *Verseny és Szabályozás 2019*. KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 2020. 26–49. o. https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2020/03/02_DomotorfyBT-KissBS-FirnikszJ.pdf.
- EB [2001]: A Bizottság közleménye az Európai Közösséget létrehozó szerződés 81. cikke (1) bekezdése szerint a versenyt érzékelhetően nem korlátozó, csekély jelentőségű (de minimis) megállapodásokról. HL C 368., december 22. 13–15. o.
- EB [2010a]: A Bizottság 330/2010/EU rendelete (2010. április 20.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról. HL L 102. április 23. 1–7. o. http://www.gvh.hu/data/cms998477/jogihatter_euszab_330_2010_vertikalis.pdf.
- EB [2010b]: A vertikális korlátozásokról szóló iránymutatás. HL, C 130. május 19. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:130:0001:0046:HU:PDF>
- EB [2011]: Iránymutatás az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikkének a horizontális együttműködési megállapodásokra való alkalmazhatóságáról EGT-vonatkozású szöveg. 2011/C 11/01. Hivatalos Lap, január 14. 1–72. o. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52011XC0114\(04\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52011XC0114(04)).
- EB [2014]: A bizottság közleménye az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke 1. bekezdése szerint a versenyt érzékelhetően nem korlátozó, csekély jelentőségű (de minimis) megállapodásokról szóló közlemény. 2014/C 291/01. Hivatalos Lap, augusztus 8. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52014XC0830\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52014XC0830(01))
- EB [2016]: Bizottság közleménye a versenyhatóságok hálózatán belüli együttműködésről. HL C 374., október 13. 10–19. o.
- EC [2014]: Guidance on restrictions of competition „by object” for the purpose of defining which agreements may benefit from the De Minimis Notice. SWD(2014) 198 final. European Commission, Brüsszel, június 25. https://ec.europa.eu/competition/antitrust/legislation/de_minimis_notice_annex.pdf.
- EK [2005]: 2005/29/EK irányelv a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról („Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról”). HL L 149/22.
- EU [2015]: Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/751 rendelete (2015. április 29.) a kártyaalapú fizetési műveletek bankközi jutalékairól. HL L 123., május 19. 1–15. o.
- FRAILE, I. [2014]: The EU Court of Justice dismisses the final appeal in a case regarding inter-bank card fees (MasterCard), e-Competitions Bulletin, Art. N° 68929.
- GIANNINO, M. [2017]: The Italian Competition Authority finds an anti-competitive agreement in the banking sector but does not impose any fine (ABI / SEDA), e-Competitions, Art. N° 84366.

- GOYDER, J. [2005]: EU Distribution Law. Hart Publishing, Oxford.
- KLEVSTRAND, S. [2015]: A Norwegian Court of Appeals upholds that a joint bid submitted under a public tender constituted an anti-competitive agreement by object (Ski Taxi, Follo Taxisentral, Ski Follo Taxidrift), e-Competitions Bulletin, Art. N° 72314.
- KLÖCKER, M. [2015]: The Danish Competition Council holds that a consortium which won a public tender was anti-competitive by object (LKF - Eurostar). e-Competitions Bulletin, Art. N° 74801.
- KMIECIK, A. [2015]: The EU Court of Justice finds limited exclusivity restriction in lease agreements not to be a restriction by object (Maxima Latvija). e-Competitions Bulletin, Art. N° 77179.
- NAGY CSONGOR ISTVÁN [2008a]: Kartelljogi kézikönyv. HVG-Orac, Budapest.
- NAGY CSONGOR ISTVÁN [2008b]: Mégiscsak lehet vizonteladási árat kikötni? *Gazdaság és Jog*, 5. sz. 8–12. o.
- NAGY CSONGOR ISTVÁN [2011]: A vizonteladási ár rögzítésének megítélése az amerikai, az EU és a magyar versenyjogban: kihasznált és kihagyott lehetőségek. Megjelent: *Valentiny Pál–Kiss Ferenc László–Nagy Csongor István* (szerk.): *Verseny és Szabályozás*, 2011. MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 2012. 58–101. o. http://econ.core.hu/file/download/vesz2011/vizonteladasi_ar.pdf.
- NAGY CSONGOR ISTVÁN [2013a]: EU and US Competition Law: Divided in Unity? Ashgate, 163–190. o.
- NAGY CSONGOR ISTVÁN [2013b]: Resale price fixing in EU competition law after the 2010 revision of the rules on vertical restraints – a comparative perspective. *Acta Juridica Hungarica*, 4. sz. 349–366. o.
- NAGY CSONGOR ISTVÁN [2013c]: The Distinction between Anti-Competitive Object and Effect after Allianz: The End of Coherence in Competition Analysis? *World Competition: Law and Economics Review*, Vol. 36. évf. 4. sz. 541–564. o.
- NAGY CSONGOR ISTVÁN [2015]: The New Concept of Anti-Competitive Object: A Loose Cannon in EU Competition Law. *European Competition Law Review*, Vol. 36. évf. 4. sz. 154–159. o.
- NAGY CSONGOR ISTVÁN [2016a]: A „versenyellenes cél” új fogalma a versenyjogban: állítsátok meg Leviantát! Megjelent: *Valentiny Pál–Kiss Ferenc László–Nagy Csongor István* (szerk.): *Verseny és szabályozás*, 2016. MTA KRTK Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 163–193. o. <http://econ.core.hu/file/download/vesz2016/allitsatokmeg.pdf>.
- NAGY CSONGOR ISTVÁN [2016b]: Az Európai Unió gazdasági joga. HVG-Orac, Budapest, 2016. 98. o.
- NAGY CSONGOR ISTVÁN [2019]: Anticompetitive Object/Effect: An Overview of EU and National Case Law (October 31, 2019). e-Competitions Bulletin Anticompetitive object/effect, Art. N° 91905 (2019).
- SCOCINI, G. [2014]: The EU Court of Justice confirms the ruling of the General Court on multilateral interchange fees (MasterCard). e-Competitions Bulletin Art. N° 70049.
- TROCH, S.–SBROLLI, C. [2015]: The EU Court of Justice rules on limited exclusivity restriction in lease agreements and concludes that it is not a restriction by object (Maxima Latvija), 26 November 2015, e-Competitions Bulletin November Art. N° 78000.
- WHISH, R.–BAILEY, D. [2015]: *Competition Law*. Oxford University Press, Oxford.